

Ekosystémové inženýrství a komplexita půd v přirozených temperátních lesích

Pavel
Šamonil

Department
of Forest
Ecology,
VUKOZ

Struktura přednášky:

- Teoretické představy o evoluci půd
- Skutečná pedodiverzita a pedokomplexita
- Přehlížené faktory pedokomplexity
- Interakce stromy-půdy, ekosystémové inženýrství
- Závěr

Teorie

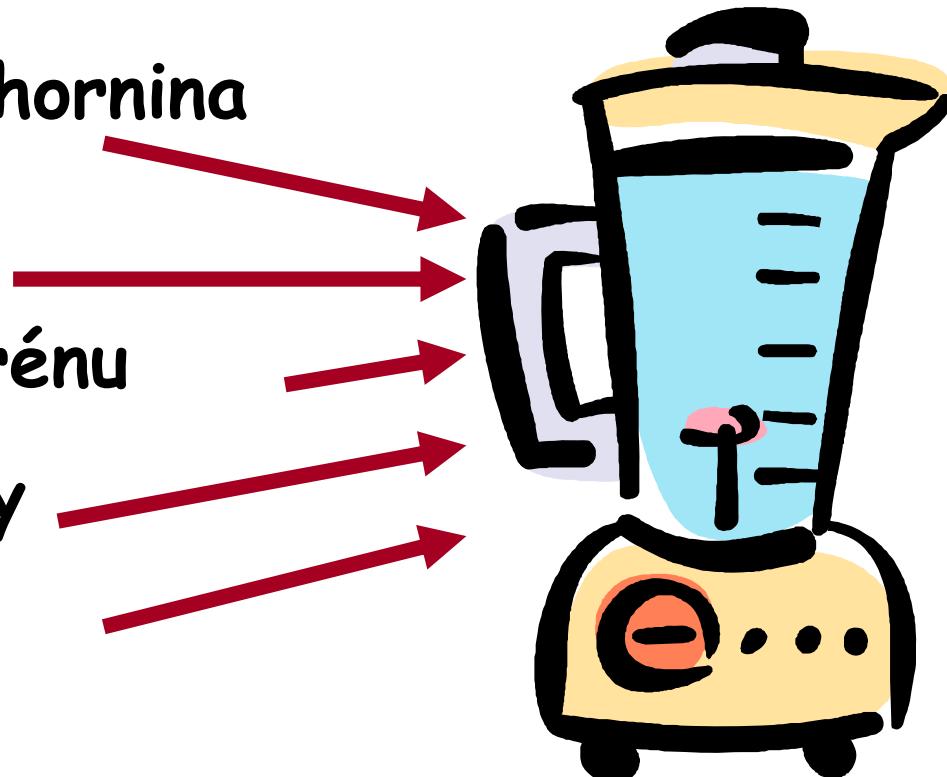
Matečná hornina

Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

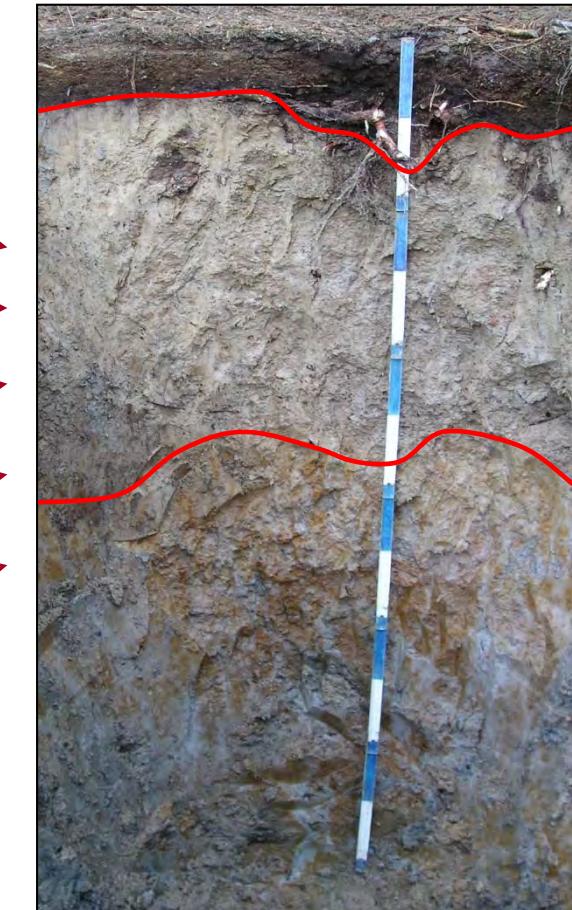
Matečná hornina

Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

Jenny (1941)

Matečná hornina

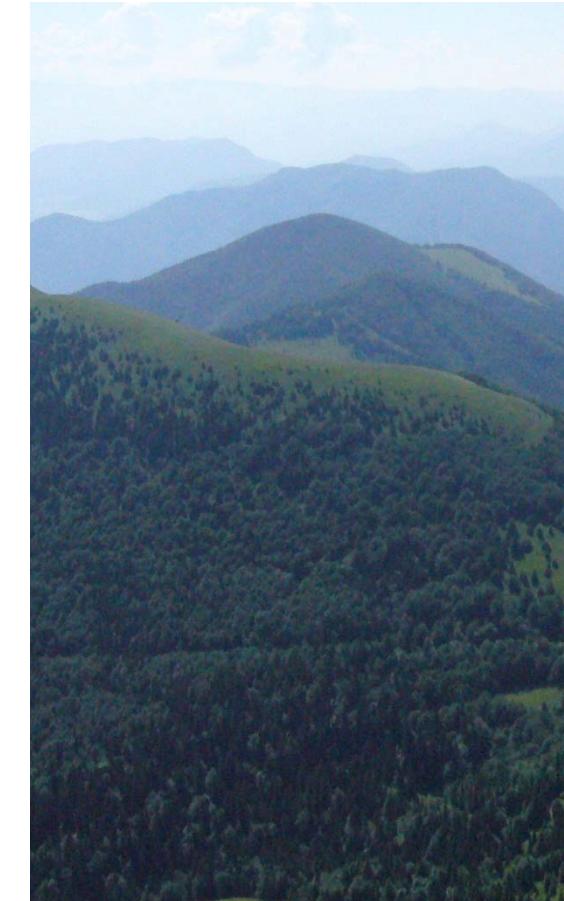
Klima

Reliéf terénu

Organismy

Čas

Disturbance

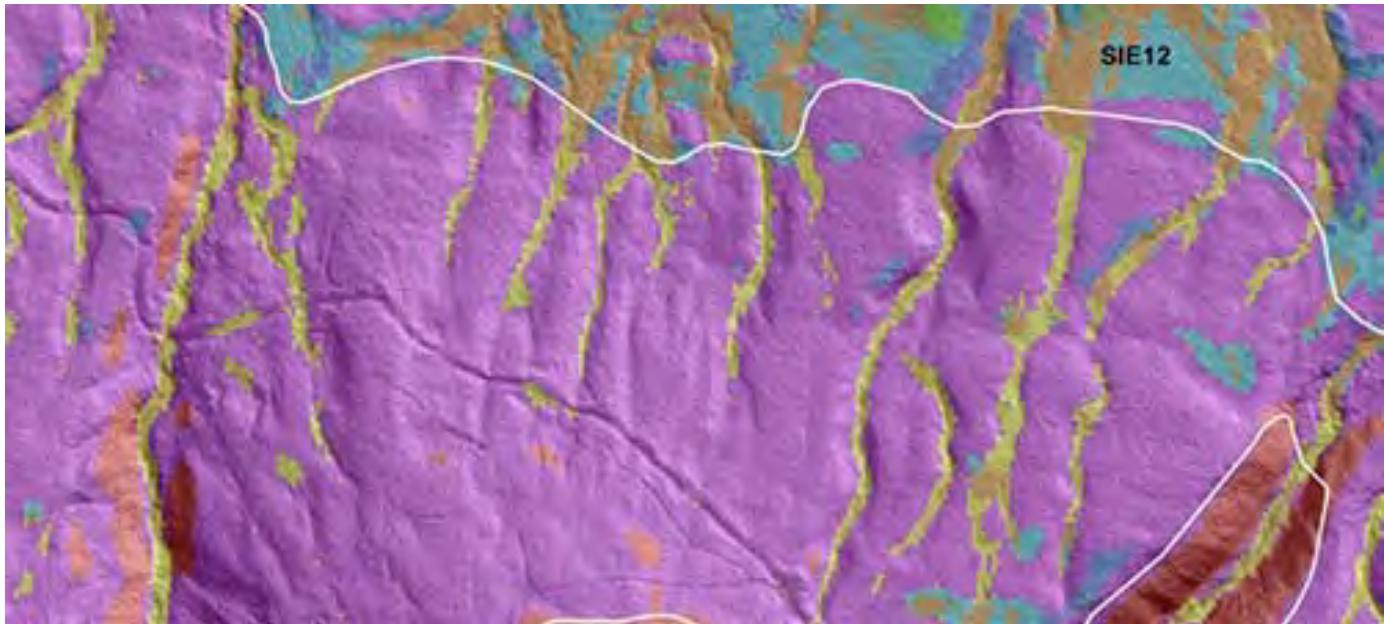

Málo se ví o působení faktorů v prostoru

Evoluční teorie pedogeneze

- Prostor: homogenní skvrny závislé na reléfu terénu, zonalita půd
- Čas: sbíhavá (konvergentní) evoluce – homogenizace půdních vlastností (např. hloubky)

Je tento model univerzálně platný?

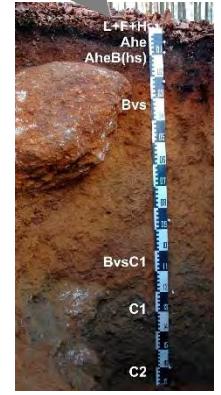
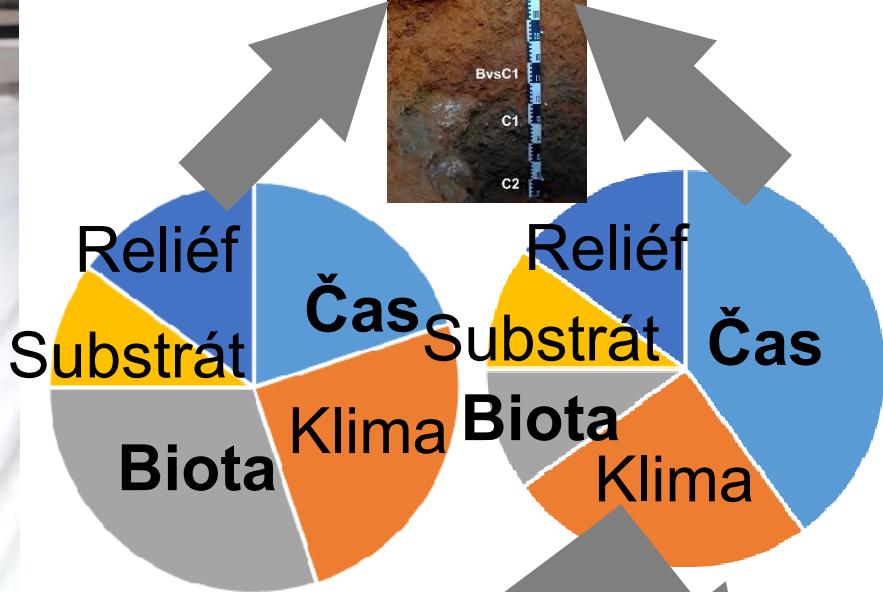
Znaky-procesy-faktory

L+F+H
Ah
AhBvs

Bvs

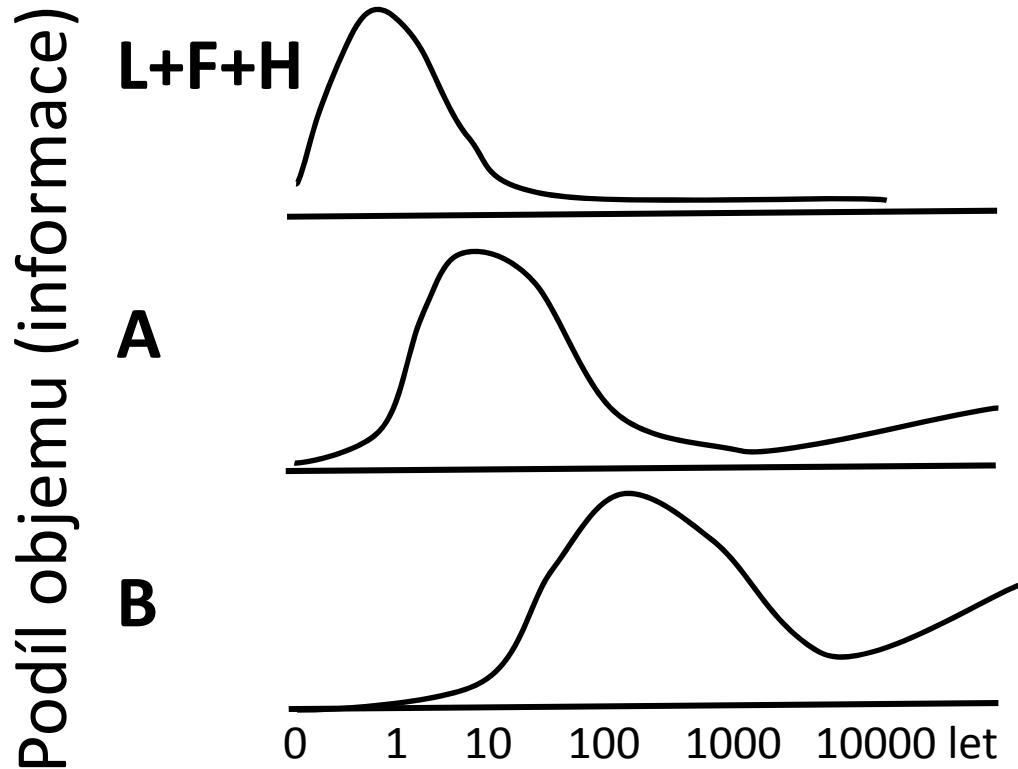
BvsC1

C1
C2
C3
C4

Půda: paměť a moment

Dynamika půdotvorných faktorů

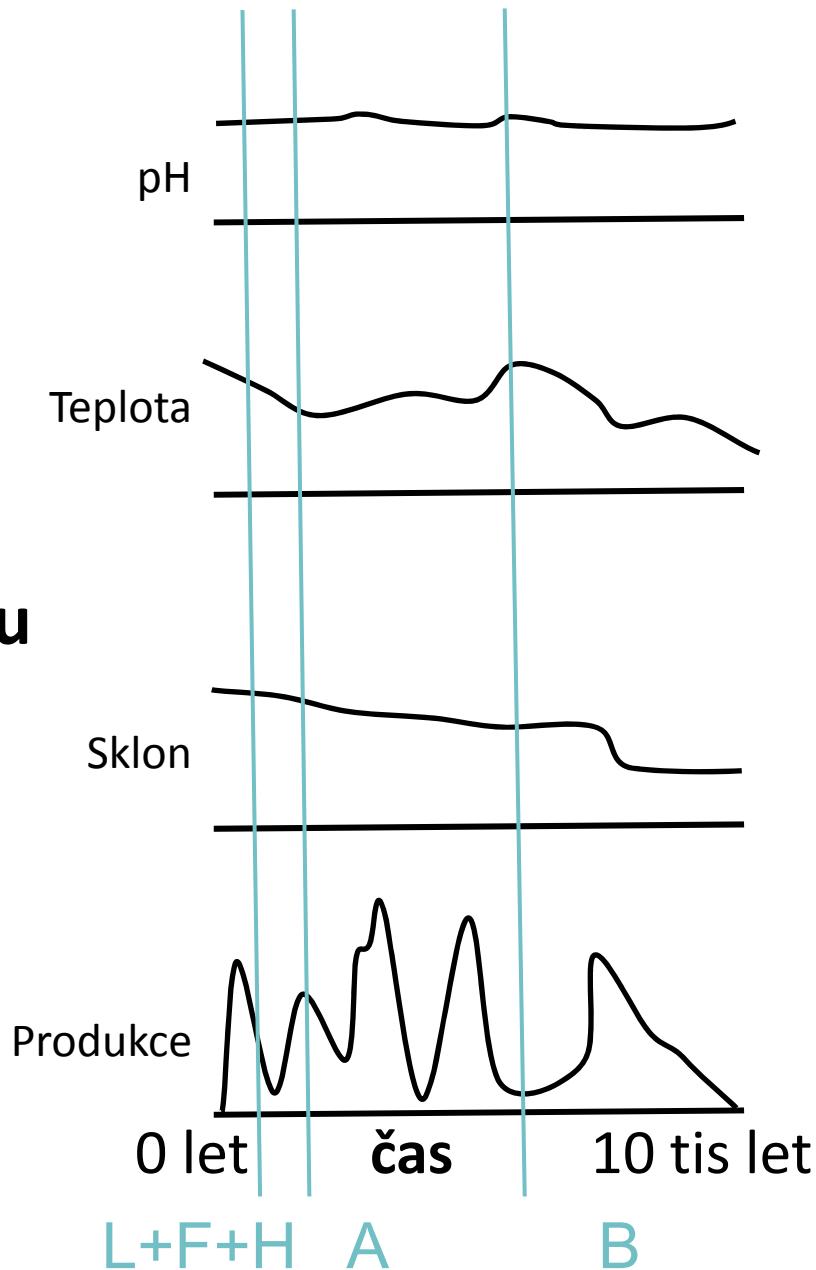
Stabilní, predikovatelné,
fyzikální zákony

Půdotvorný
substrát

Klima

Reliéf terénu

Chaos,
? Pravidla ?

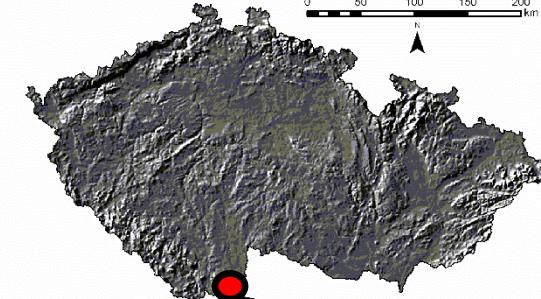

**Dominance buku, Žofínský prales, 730-837 m n.m.,
74 ha, žula**

(nížiny homogennější)

Czech Republic

Skutečná
pestrost půd

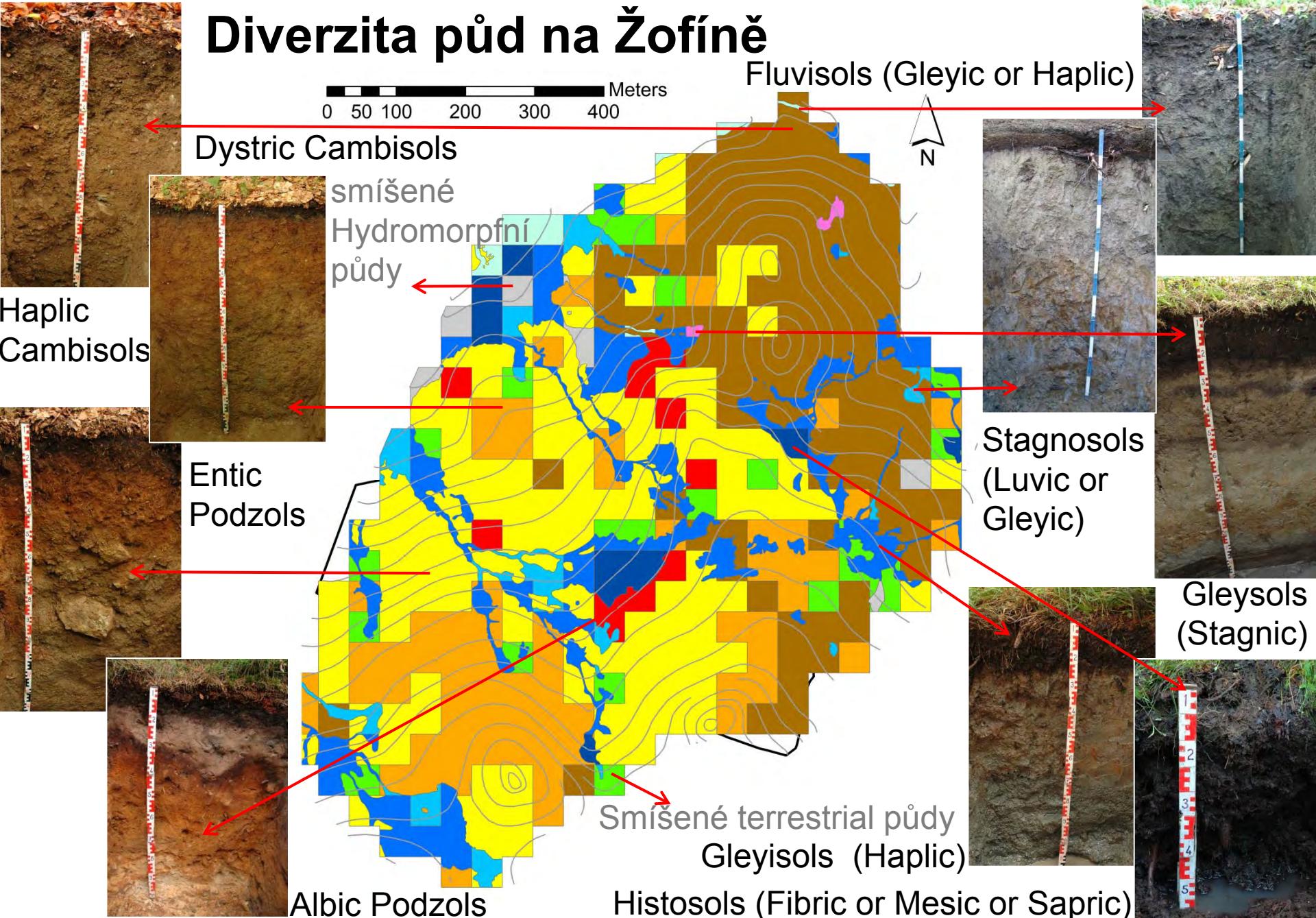

Dynamický rovnováha a půdní klimax

Co byste tu nečekali?

Diverzita půd na Žofíně

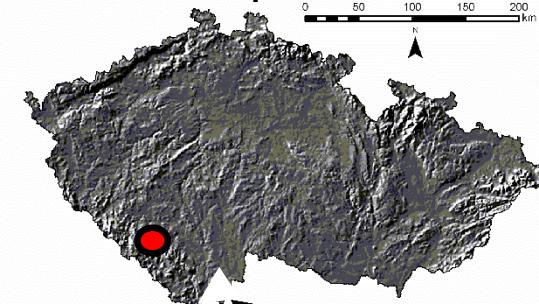

Šamonil P., Valtera M., Bek S., Šebková B., Vrška T., Houška J. 2011. Soil variability through spatial scales in a permanently disturbed natural spruce-fir-beech forest. *Eur. J. Forest Res.* 130: 1075-1091.

Smrko-bukový prales, Boubínský prales, 925-1105 m n.m., 46 ha, rula

Czech Republic

Půdní jednotky (referenční třídy) v Boubíně

Dystric Cambisols

Entic Podzols

Albic Podzols

(dle WRB 2007, 2014)

Říjen 2014

Legend

- no data
- Albic Podzols
- Cambisols
- Entic Podzols
- Gleysols
- Histosols
- Leptosols
- Stagnosols

Gleysols

100 50 0 100 Meters

Histosols

Leptosols

Spojení mezi body čtvercové sítě,

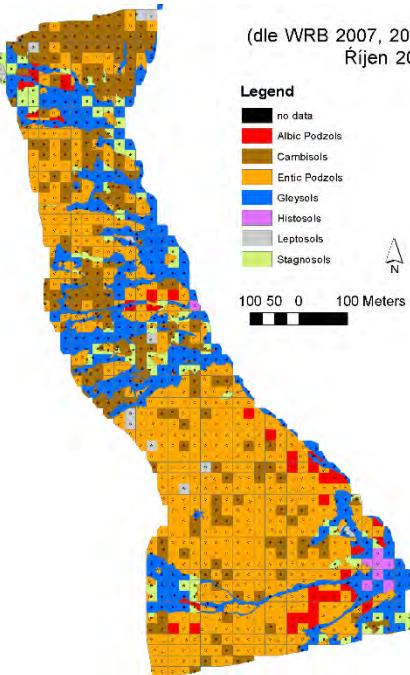
37 půdních jednotek

Náhodný

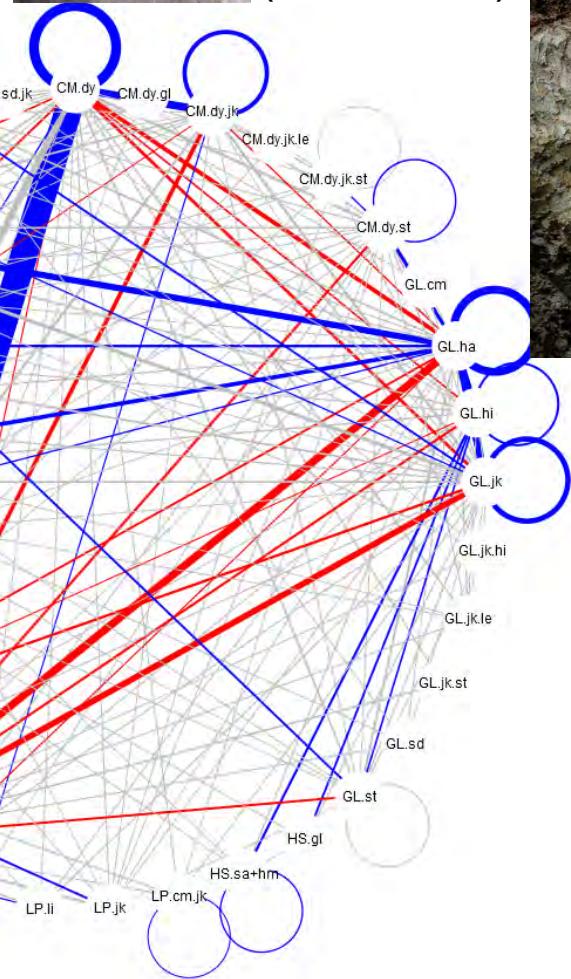
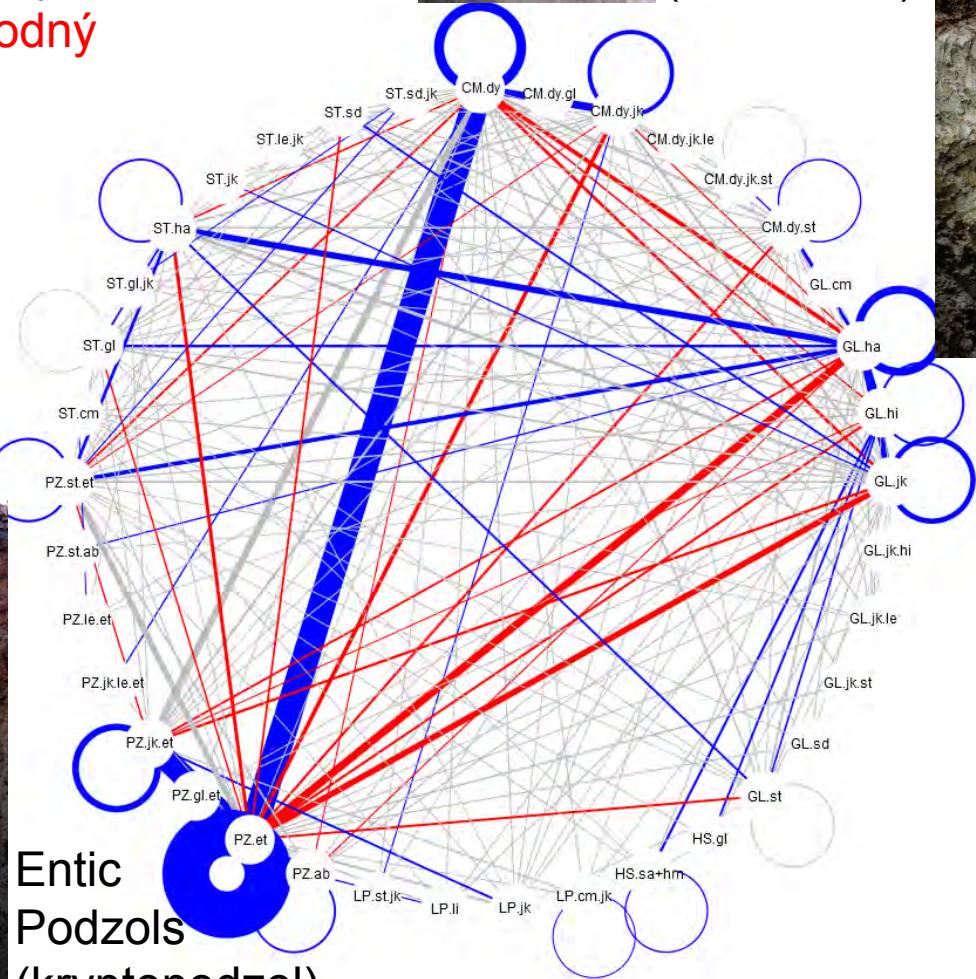
Významně častější než náhodný

Významně vzácnější než náhodný

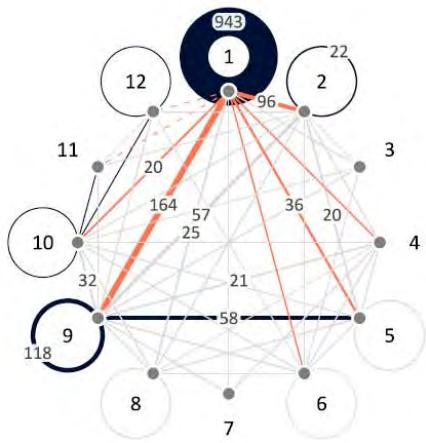
Spektrální rádius = 14.7

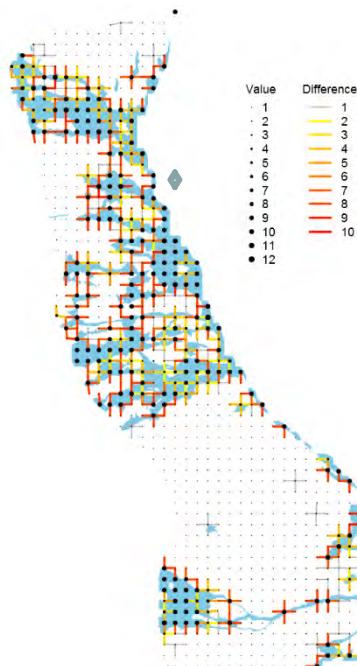
Entic
Podzols
(ryptopodzol)

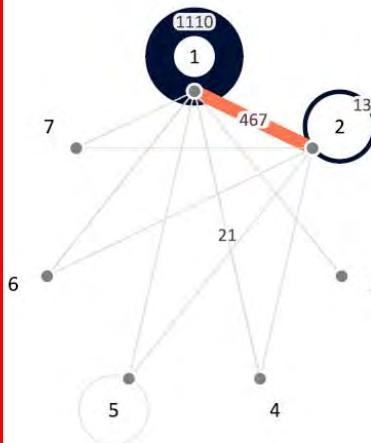
Spektrální rádius = 8.0

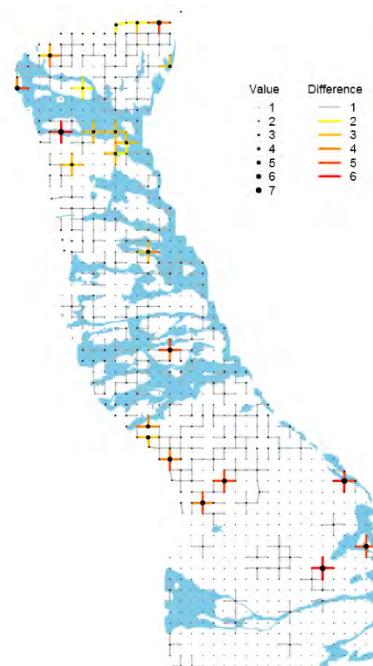
Ovlivnění vodou

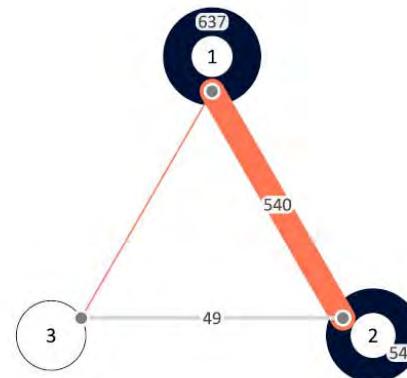
3.5

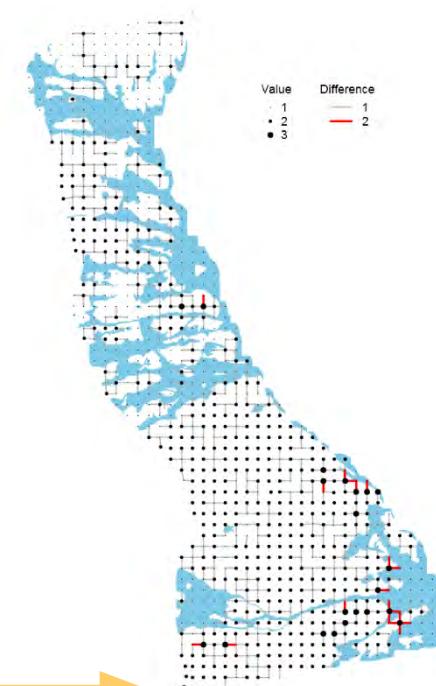
Množství skeletu

2.0

Podzolizace

Horské smrčiny, 1290-1645 m n.m.,

Calimani (vulkanit, RO), Giumalau (fylit, RO), Syvulja (pískovec, UA)

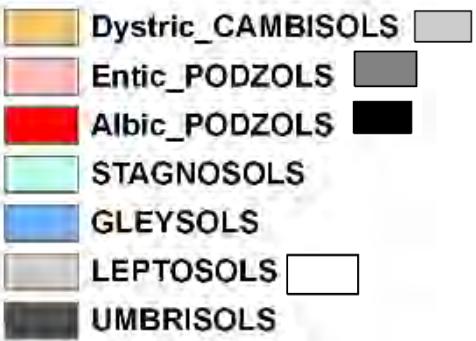
The background image shows a vast, green mountainous landscape. In the foreground, there's a dense forest of coniferous trees. Beyond the forest, several rounded mountain peaks rise against a sky filled with soft, white and grey clouds. The lighting suggests either early morning or late afternoon.

Pastva na polonině (nebo kamenné sutě)

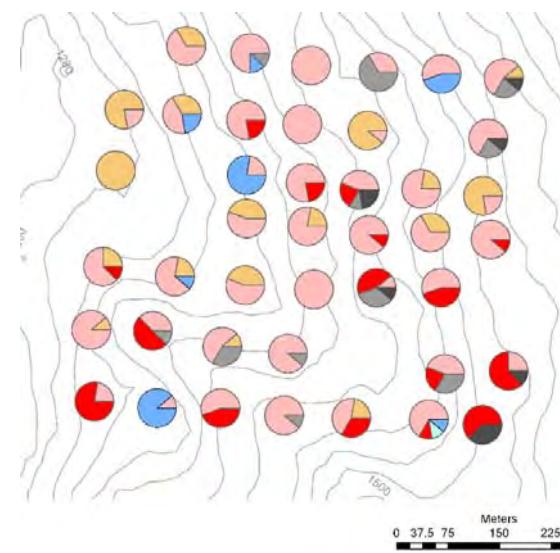
Pralesy

Lesnický management

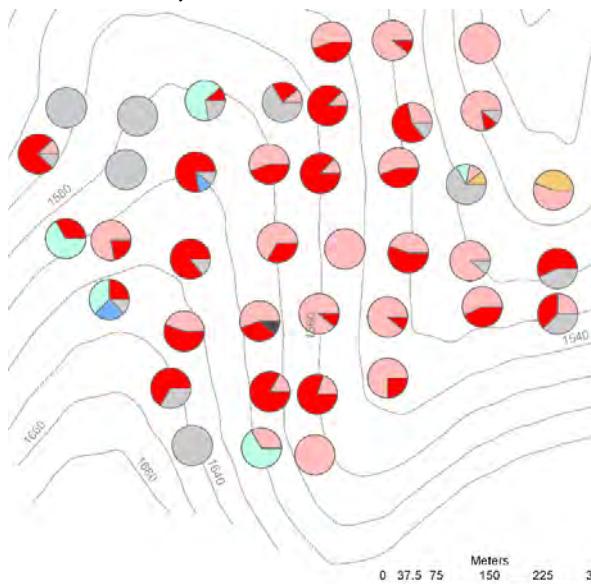
Diverzita půd v horských smrkových pralesích

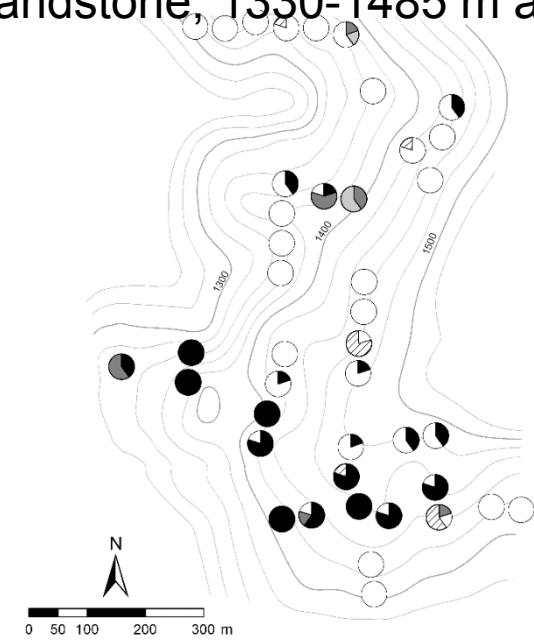
Giumalau, (Romania)
phillite, 1290-1515 m a.s.l.

Calimani, (Romania)
andesite, 1460-1645 m a.s.l.

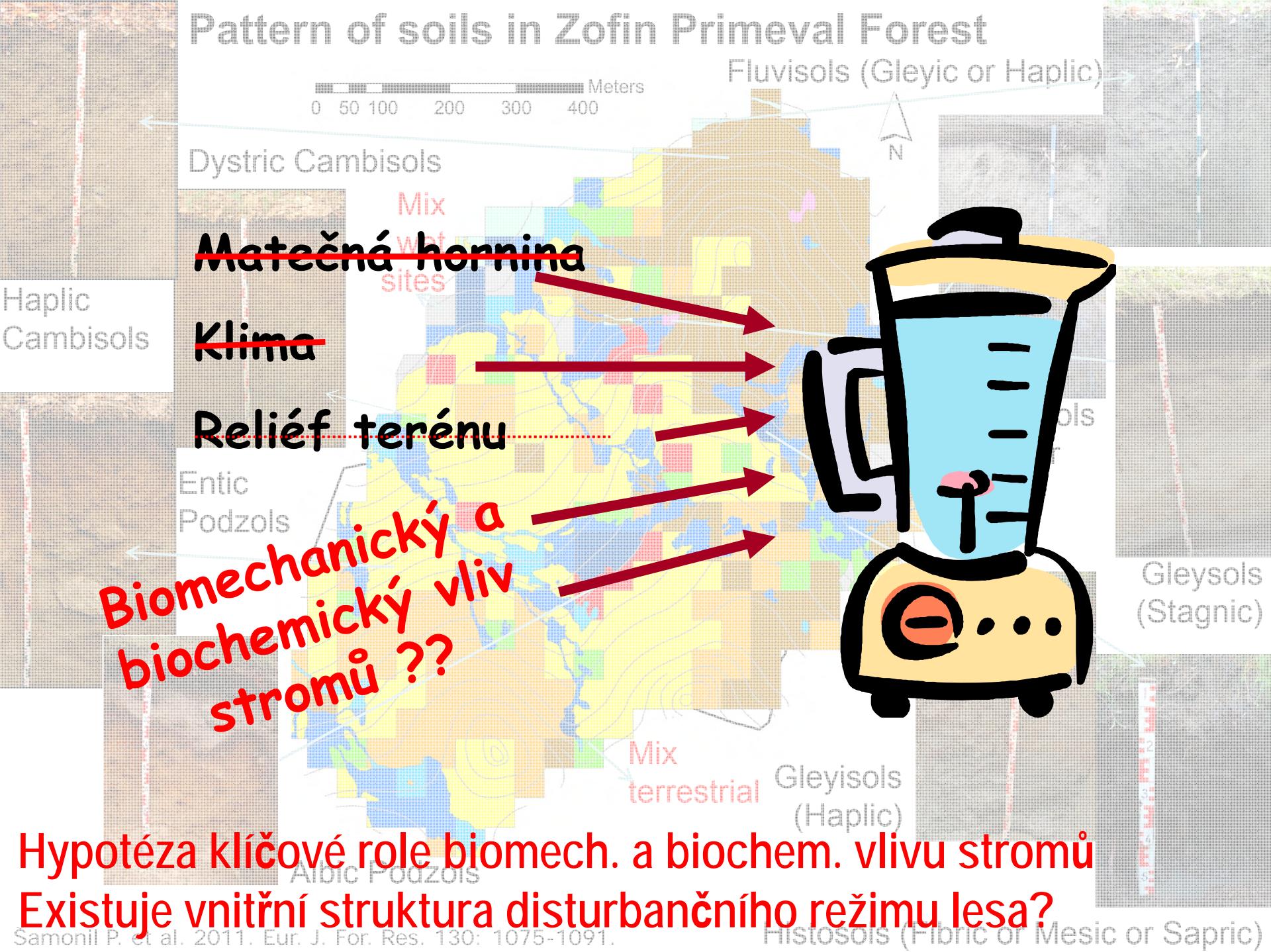
Syvulja, (Ukraine)
sandstone, 1330-1485 m a.s.l.

Valtera, M., Šamonil, P., Boublík, K. 2013. Soil variability in naturally disturbed Norway spruce forests in the Carpathians: bridging spatial scales. *Forest Ecol. Manag.* 310: 134-146.

Valtera M., Šamonil P., Svoboda M., Janda P. 2015. Effects of topography and forest dynamics on soil variability in natural *Picea abies* mountain forests. *Plant and Soil* 392: 57-69.

Pattern of soils in Zofin Primeval Forest

Biochemický vliv stromů na půdu

Různí dekompozitoři

- Dekompozice listů
- Dekompozice kmenů
- Dekompozice kořenů

...
...

Podzol
pod
ležícím
kmenem

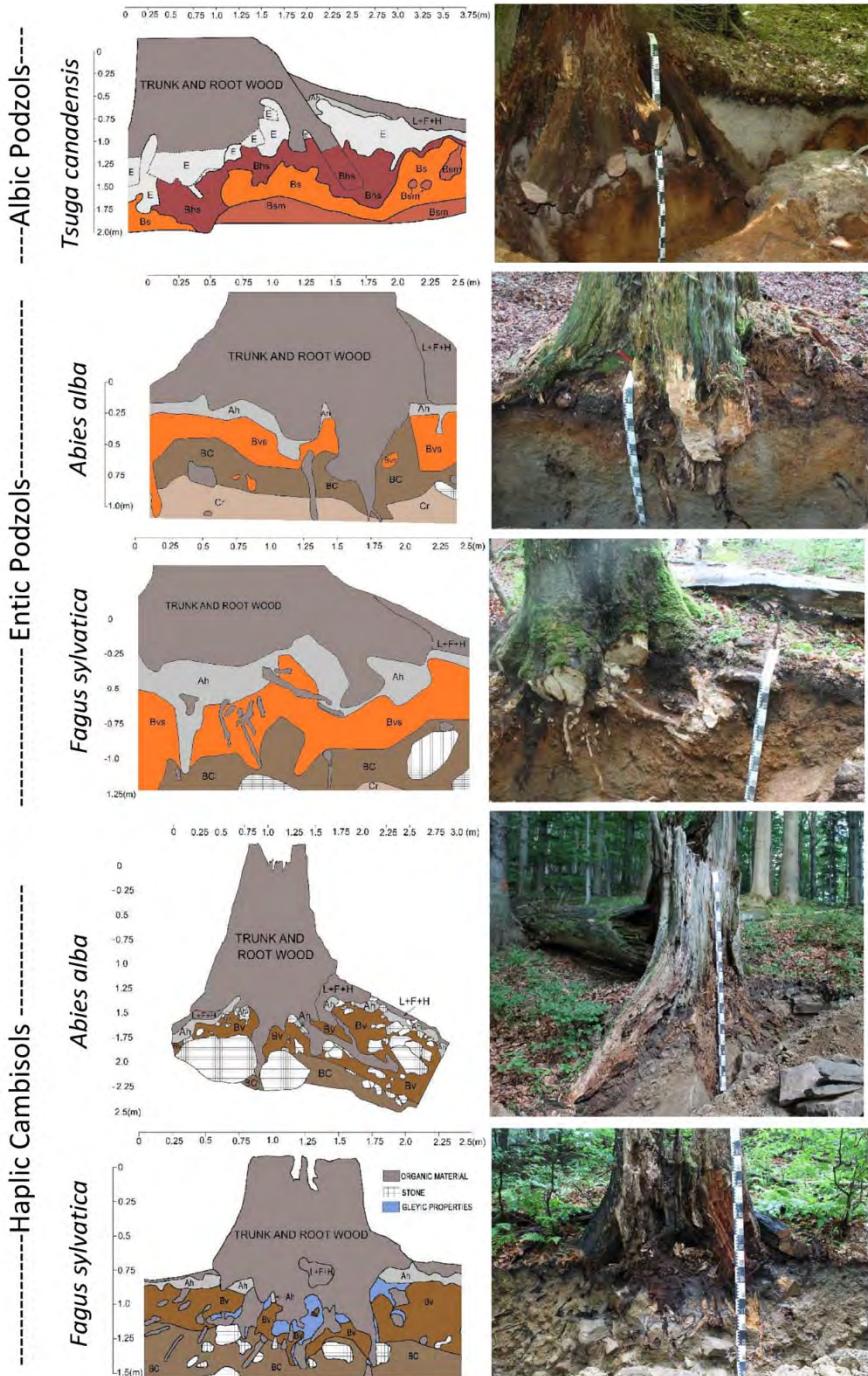

„Basket Podzols“ pod pahýlem stromu

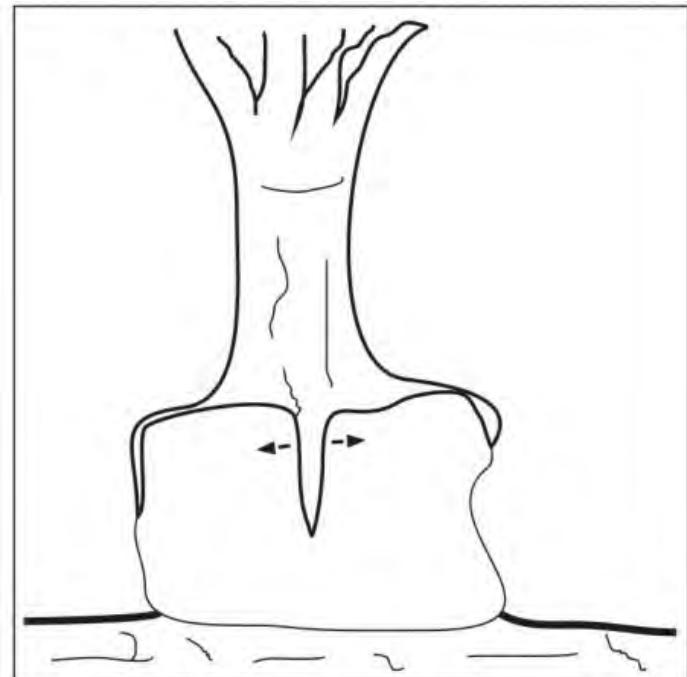
Pedogeneze pod pahýly stromů

- Podzoly-jedlovec-Michigan
- Kryptopodzoly-JD+BK-Žofín
- Kambizemě-JD+BK-Gorce (PL)

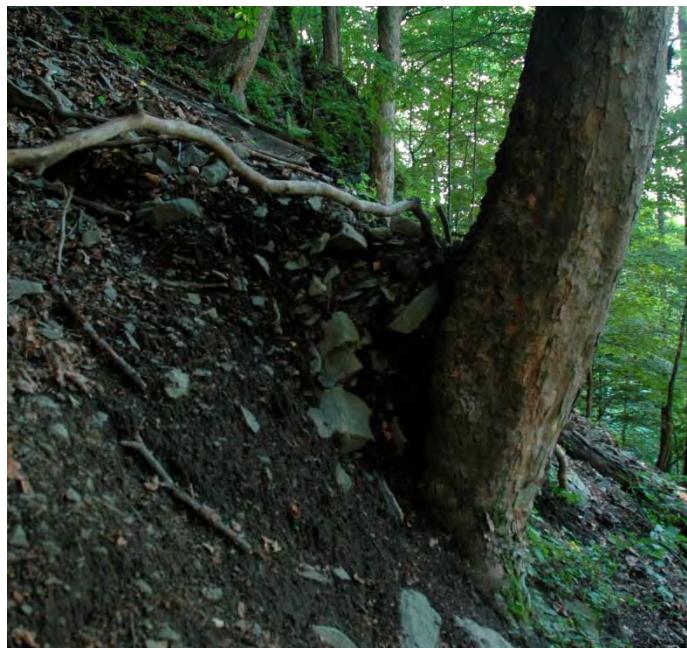
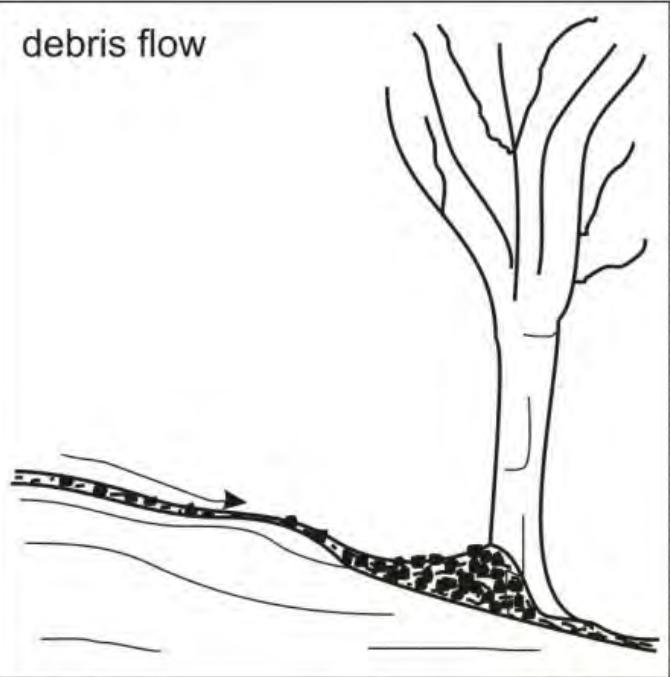
Biomechanické vlivy stromů na půdu

- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech půdou
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

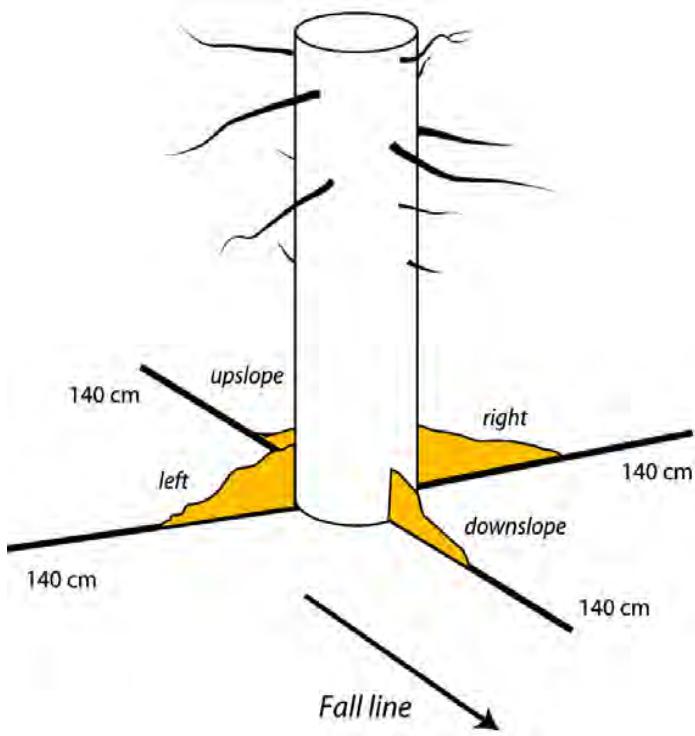
Biomechanické vlivy stromů na půdu

- Pronikání kořenů do podloží
- **Zabránění pohybu půdy a regolitu**
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

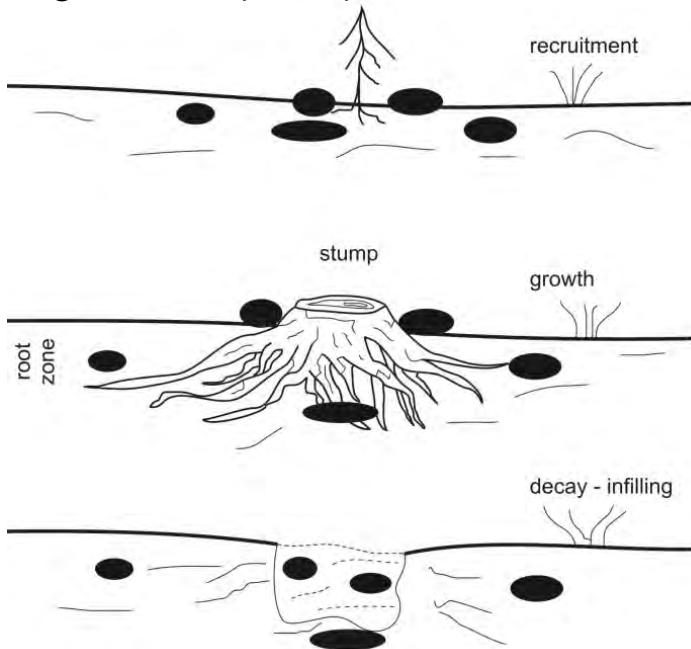

Biomechanické vlivy stromů na půdu

- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

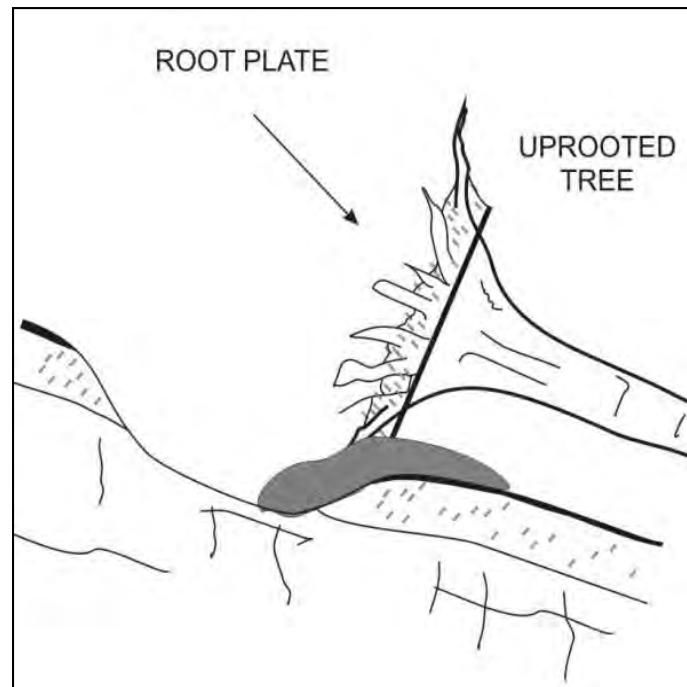
Biomechanické vlivy stromů na půdu

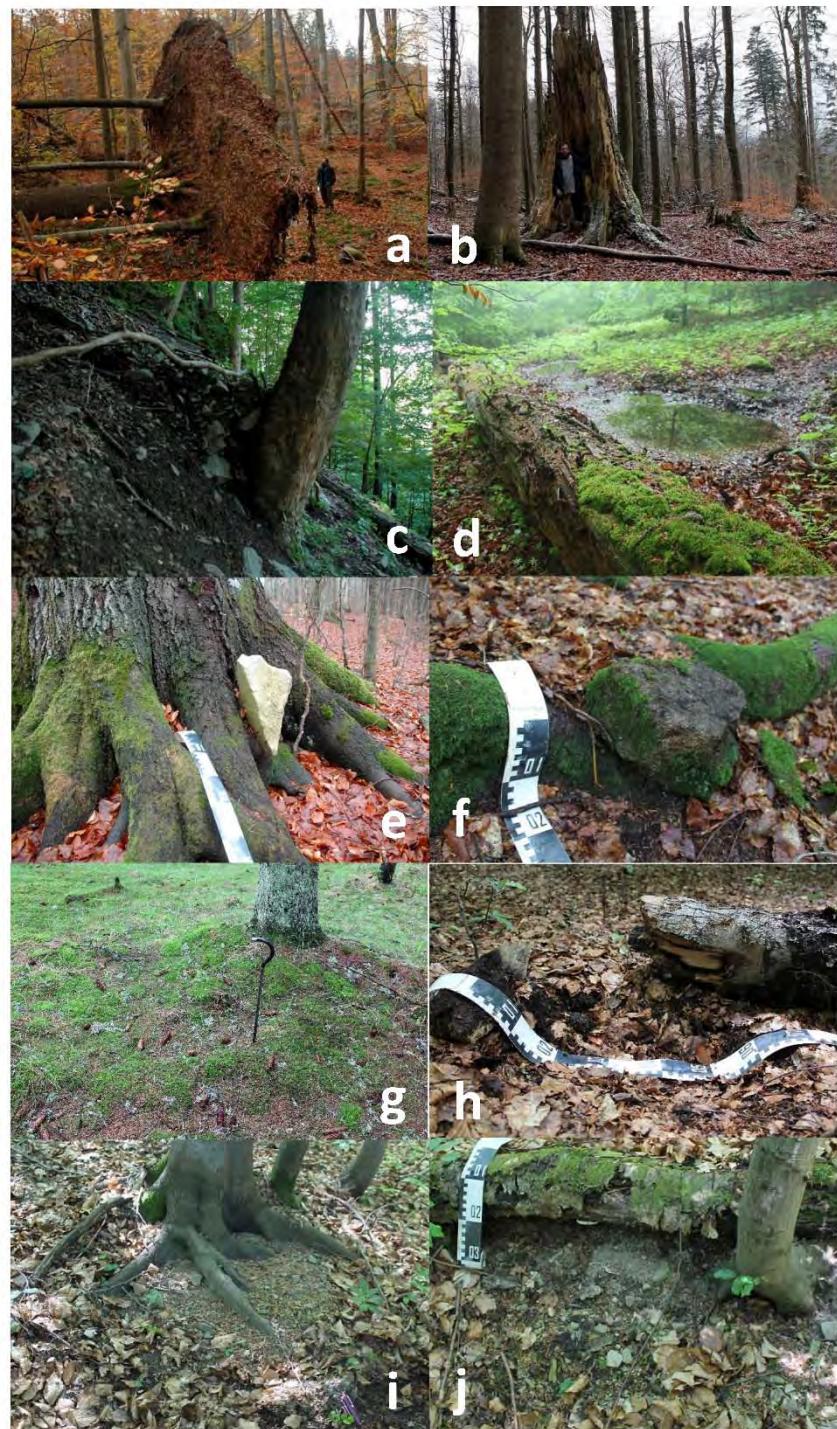
- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- **Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech**
- Vývraty
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

Biomechanické vlivy stromů na půdu

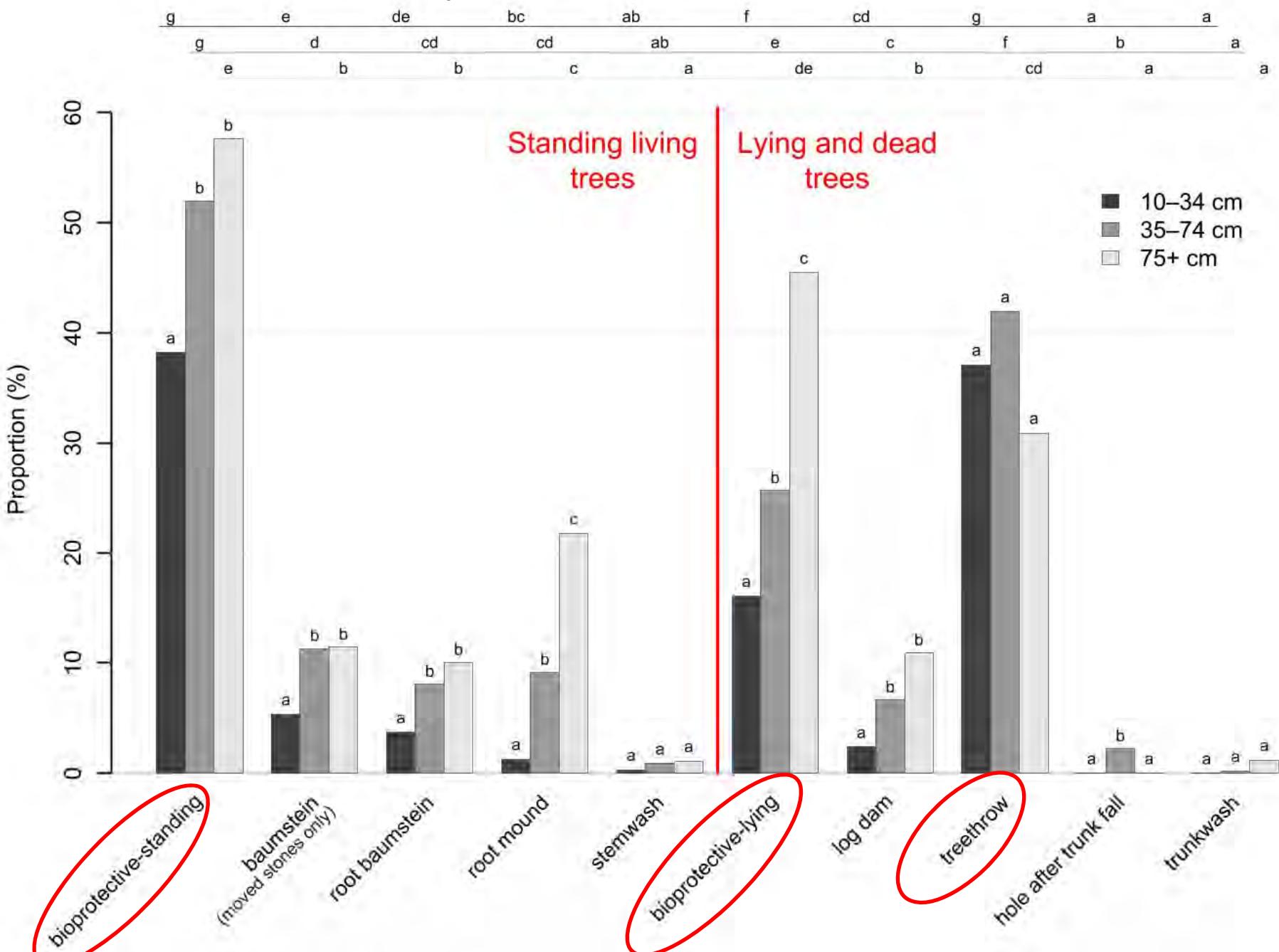
- Pronikání kořenů do podloží
- Zabránění pohybu půdy a regolitu
- Nadzvedávání půdy při růstu kořenů
- Tlak kořenů na okolní půdu / skálu
- Vyplňování prostoru po rozpadlých kořenech, pahýlech.
- **Vývraty**
- Pohyb půdy při pohybu kořenů (např. při vichřici)
- ...

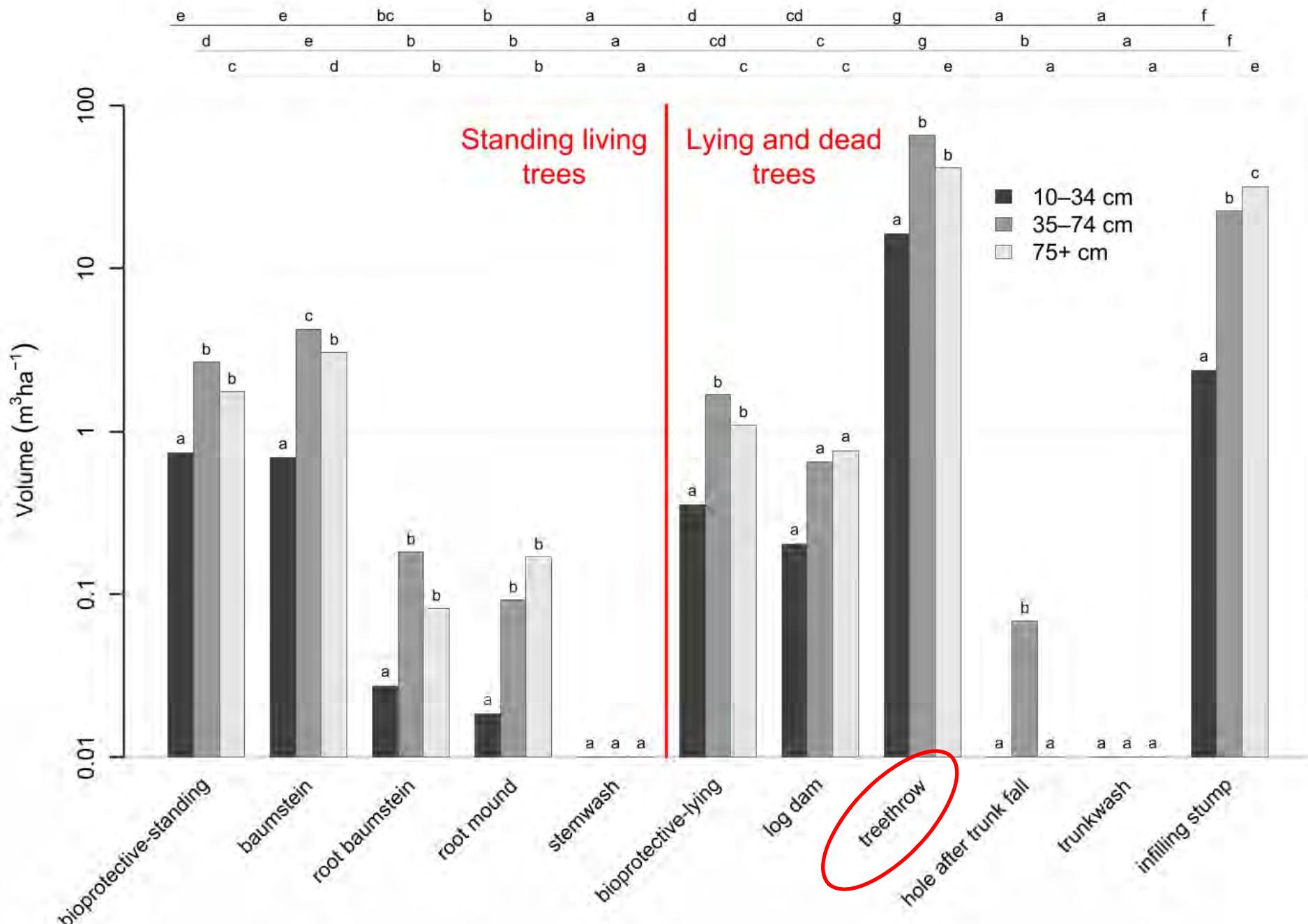
Biomechanické vlivy stromů Boubínský prales

Biomechnaické vlivy stromů – Boubín, frekvence

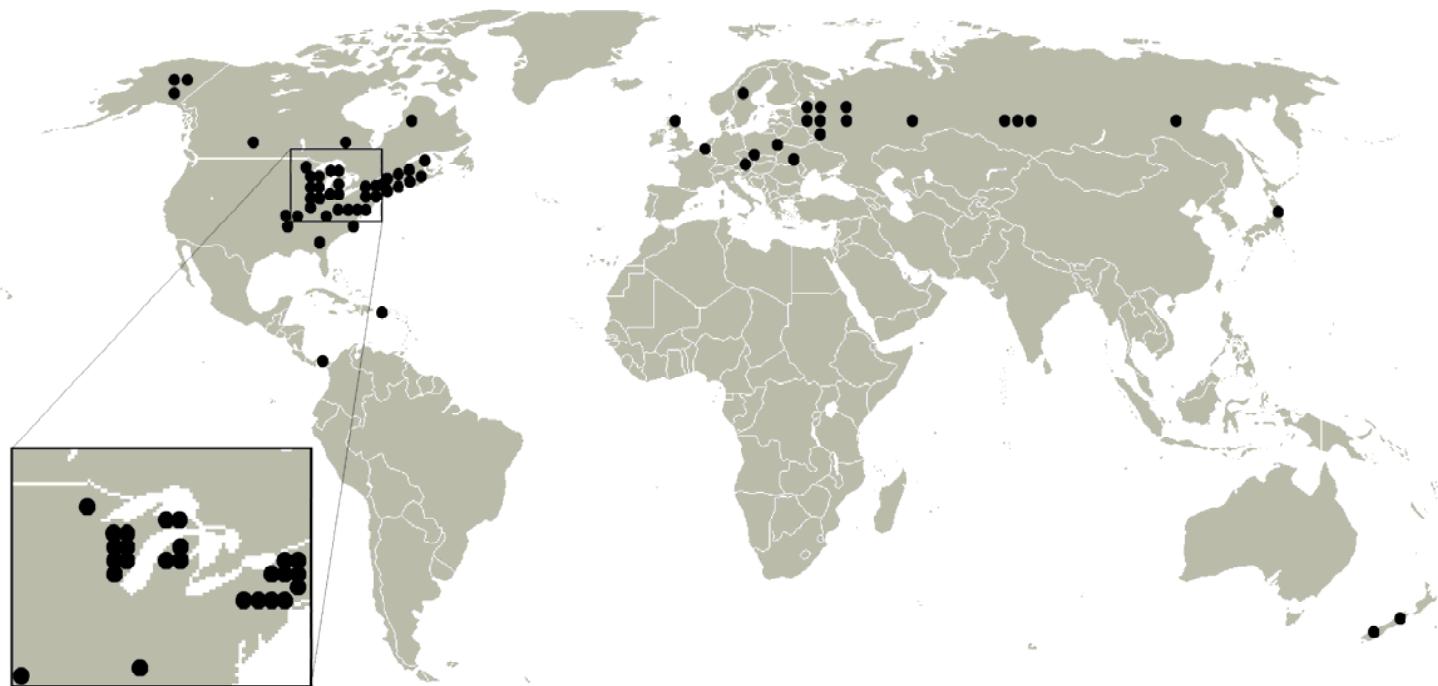
Biomechnaické vlivy stromů – Boubín, objemy

Lokalizace studií o vlivu vývratů na pedogenezi

(1939-2009)

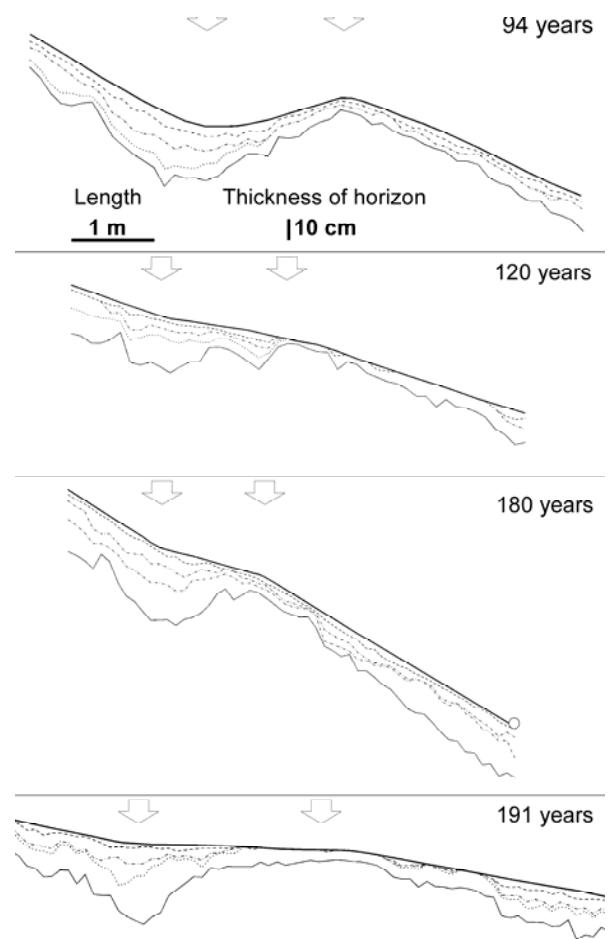
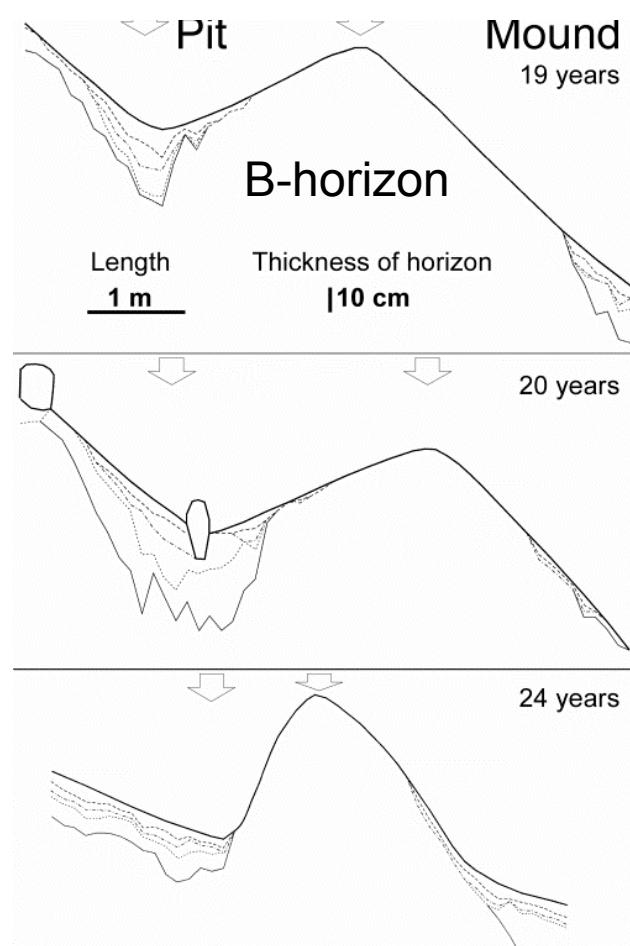

Relativně známý proces, některé biomy ale dosud bez výzkumu

Kambizemě na flyši (Razula, Beskydy)

Trvání vývratů do 220 let

L – litter, F – fermentation hor., H – humification hor. A – upper mineral hor.

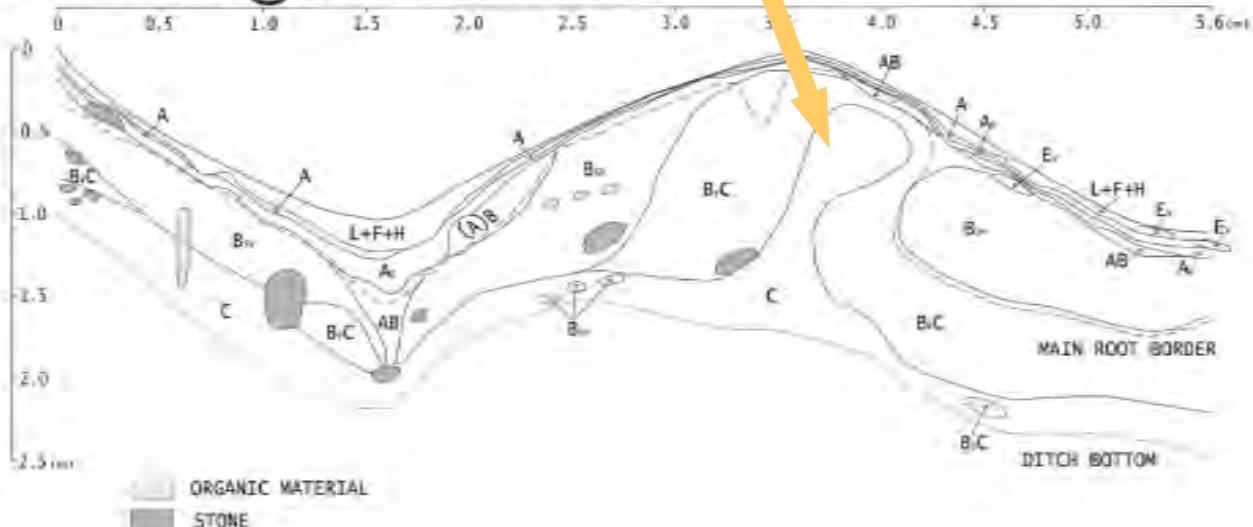

Kryptopodzoly na žule (Žofín)

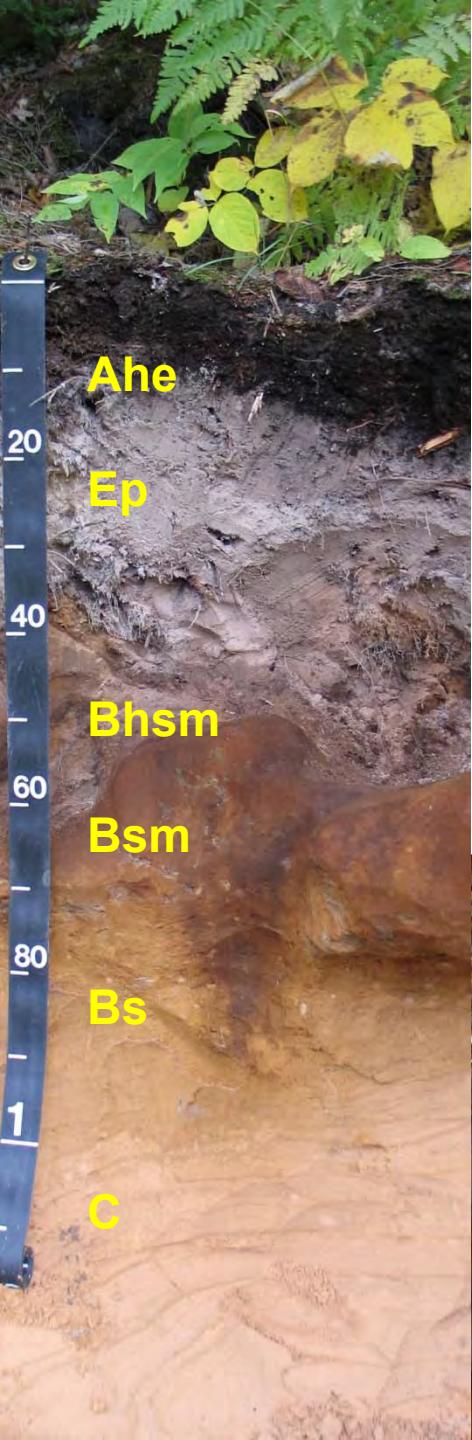
Tvorba spodického horizontu ve vyzdviženém substrátovém horizontu
Trvání > 1700 let

Real age 1882 AD

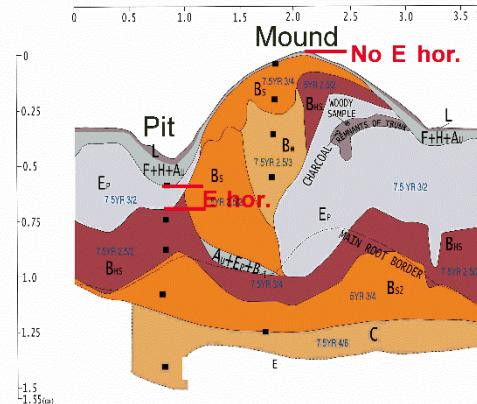
Šamonil P., Daněk P., Schaetzl R.J., Vašíčková I., Valter M. 2015. Soil mixing and evolution as affected by tree uprooting in three temperate forests. *Eur. J. Soil Sci.* 66: 589-603.

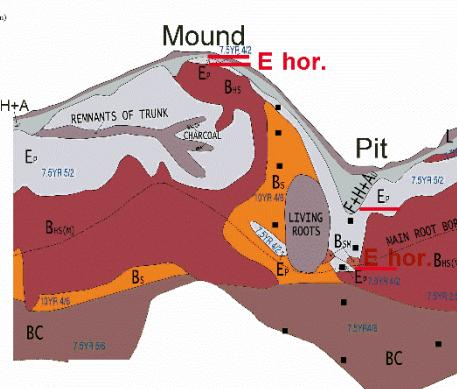
Podzoly na outwash, (Michigan)

Trvání > 6000 let, různé cesty vývoje půd, rozbíhavá (divergentní) evoluce

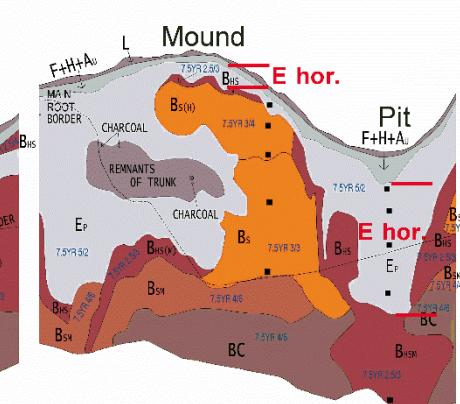
a) Age 170 years

b) Age 910 years

c) Age 5230 years

Terén po zarovnání vývratu

Stará vývratová deprese?

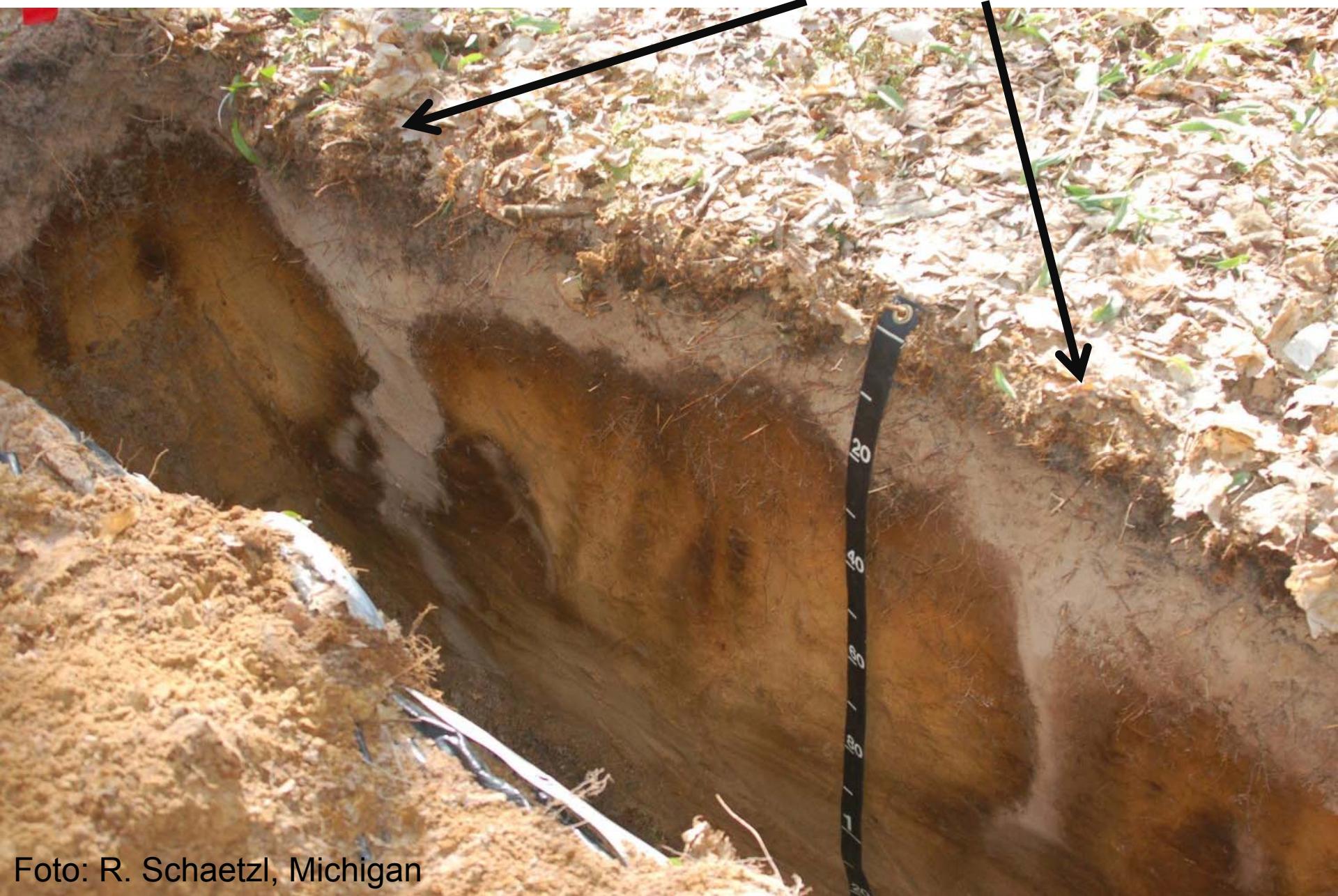
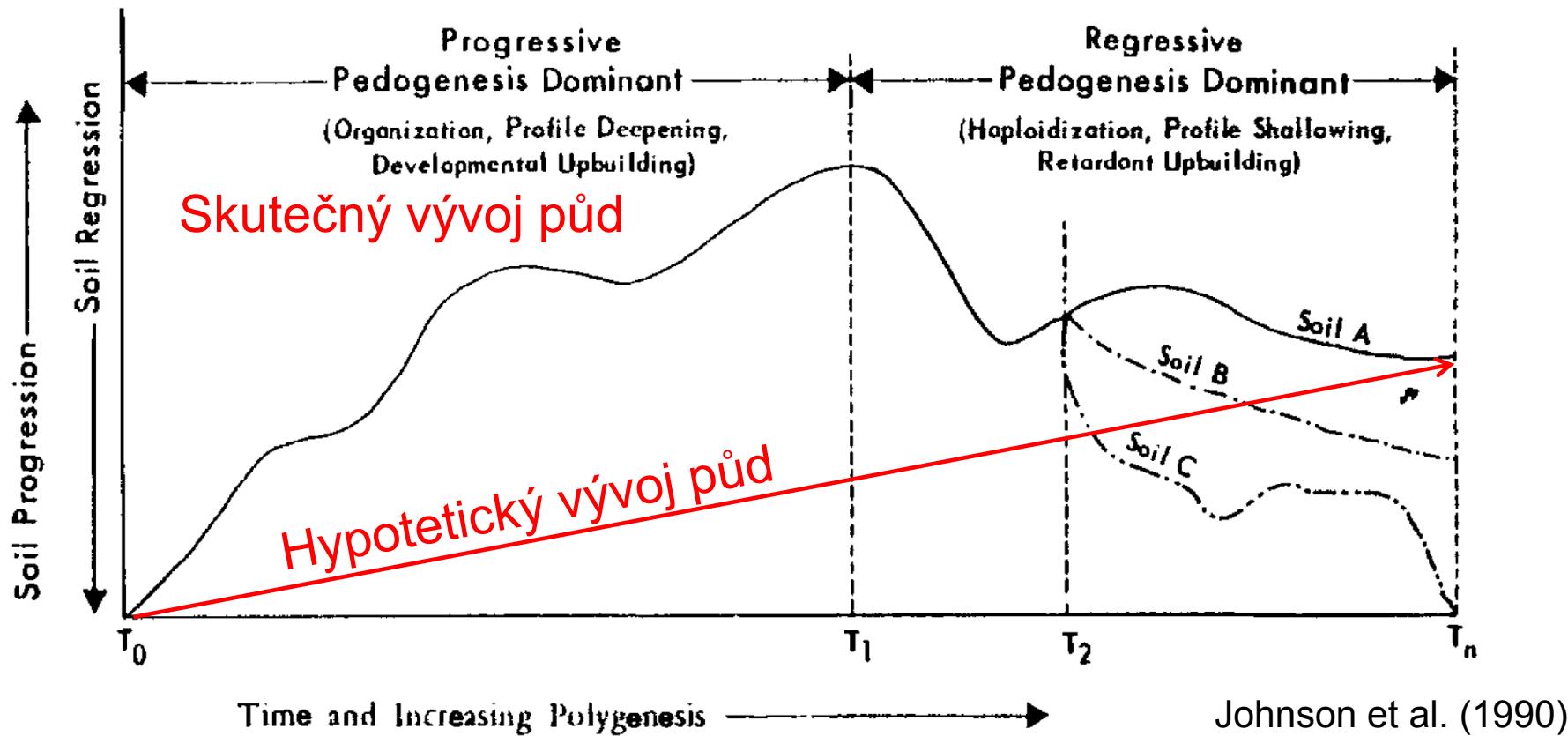

Foto: R. Schaetzl, Michigan

Obecně platí

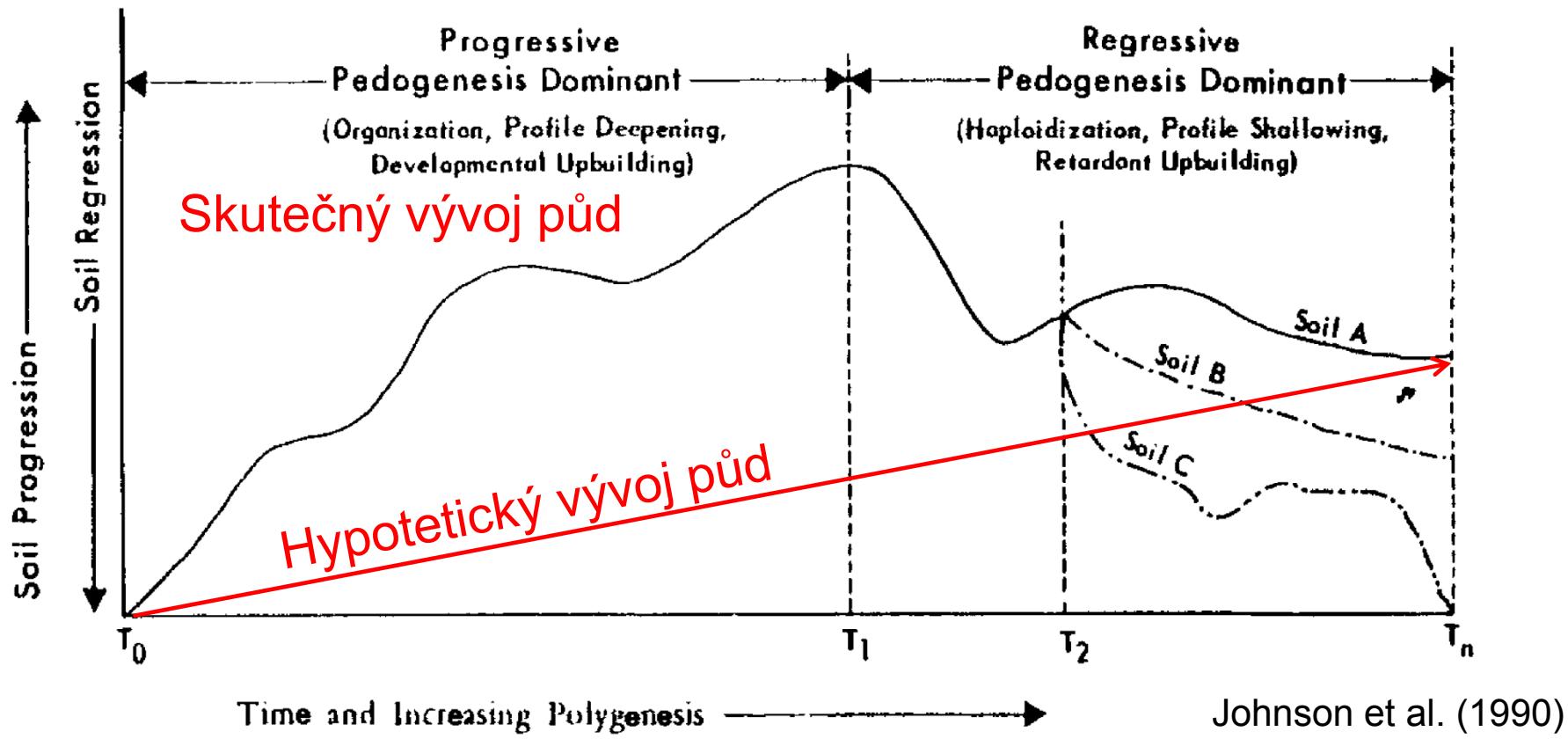
Překvapivě intenzivní procesy

Jaké příklady polygeneze znáte?

Polygeneze (včetně zpětného vývoje)

Stupeň vývoje půd \neq stáří půd

Obecně platí

Jaké příklady polygeneze znáte?

Chaotický vs. nechaotický mód vývoje půd

Vývojový linie vs. evoluční pojetí pedogeneze

Luvizem modální

Foto: D. Vavříček

Pseudoglej luvický

Foto: P. Šamonil

(Para)rendzina kambická

Melanizace+dekacifikace
-> br(a)unifikace

sekvence horizontů

O

Am

(Bv)

C

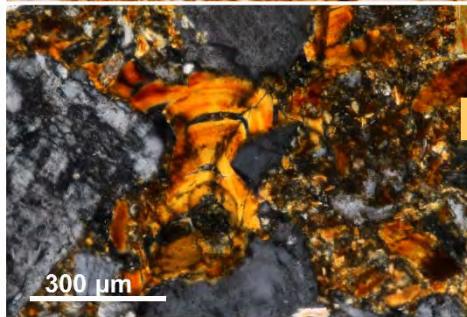
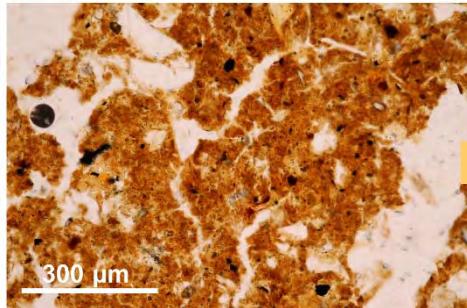
Bisequal soils

„dvousekvenční půdy“?

Michigan, USA

Sekvence
horizontů

O
A
Ep
Bhs
Bs
C=E
Bt
C

Boubínský
prales

Bisequal soils

? „dvousekvenční půdy“?

Michigan, USA

Dekalcifikace ->
Illimerizace ->
Podzolizace

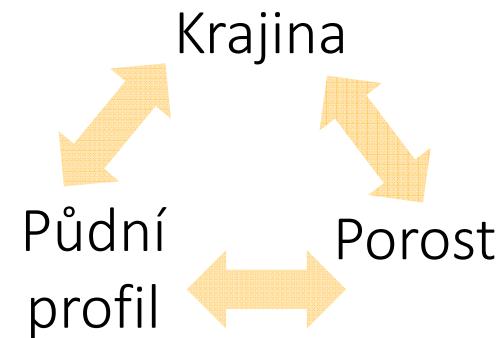
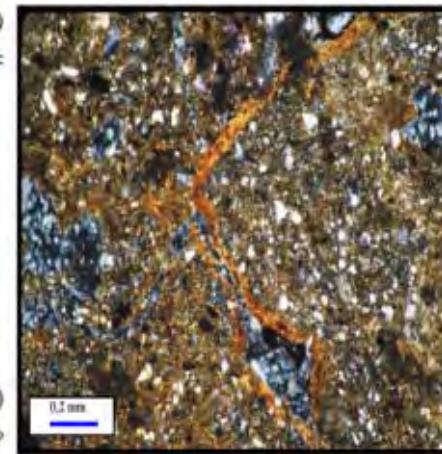

?

Změny v krajině po odlesnění

Retrográdní vývoj v nížinách
Hnědozem → pseudočernozem

L. Smolíková, R. Schaetzl

Stopy po kořenech stromů pod travinnou vegetací

2010/06/08

Foto: J. Phillips

Posun horní hranice lesa

- vývoj klimatu
- impakt člověka (pastva aj.)
- přirozené disturbance

Podzoly

Umbrisoly

Posun horní hranice lesa

- vývoj klimatu
- **impakt člověka (pastva aj.)**
- přirozené disturbance

Posun horní hranice lesa

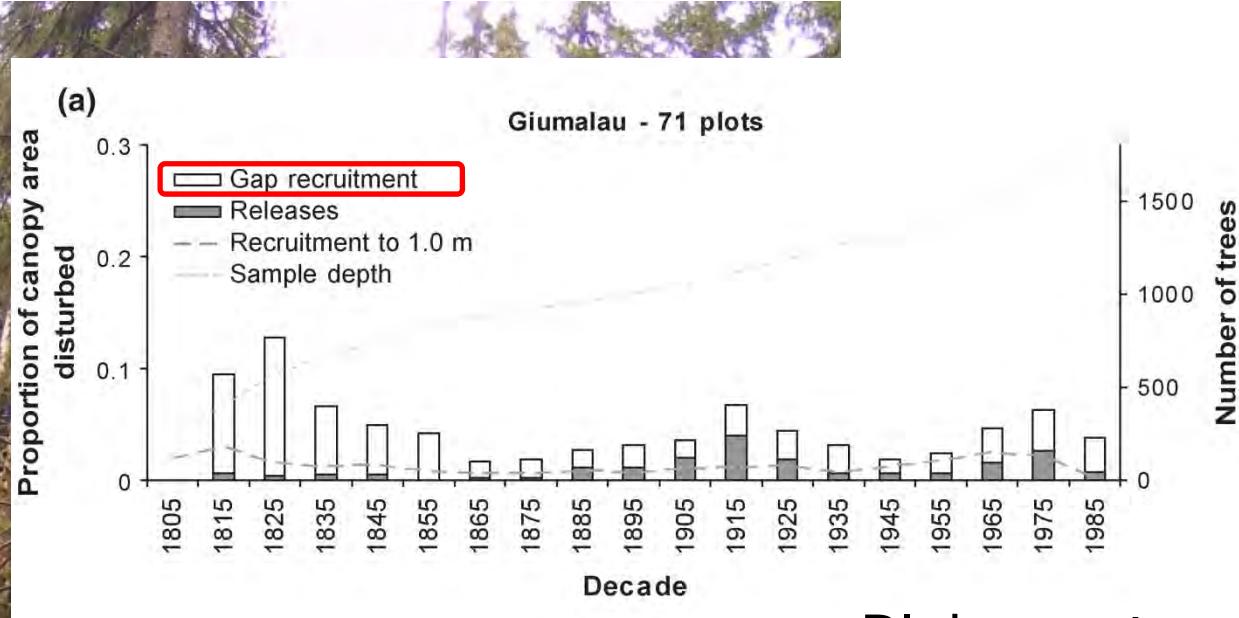
- vývoj klimatu
- impakt člověka (pastva aj.)
- přirozené disturbance

Úroveň krajiny

Úroveň porostu
Lokální úroveň

Blokovaná obnova lesa graminoidy a kapradinami v horské smrčině po disturbanci

Anomálie -> součást „cyklu“ lesa

Mikrostanoviště
mají jedinečné
mikroklimatické
podmínky

Jedinečná
pedogeneze

Diverzita stanoviště =
Druhová diverzita

Vývraty signifikantně
ovlivňují mocnost
regolitu a pohyb
svahovin

Vliv na rychlosť
zvětrávání

Čas

Bodové procesy

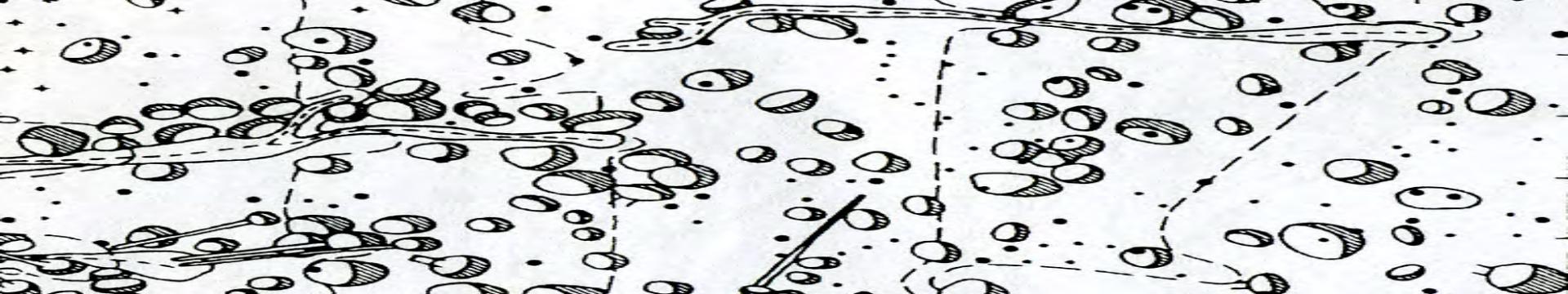
Stáří stromu přesahuje i 500 let

Rozklad kmene přesahuje i 200 let

Trvání vývratu přesahuje i 6000 let

Interakce stromy-půda

Rotační perioda

North America

Bowers (1987)	Alaska	8,000-10,000 yrs
Bormann et al. (1995)	Alaska	200-400 yrs
Phillips and Marion (2006)	Arkansas	11,235 yrs
Brewer and Merritt (1978)	Michigan	3,751-5,000 yrs
Schaetzl and Follmer (1990)	Michigan	< 1,000 yrs
Denny and Goodlett (1956)	Pennsylvania	300-500 yrs

Eurasia

Šamonil et al. (2009)	Czech Rep.	1,250 yrs
Šamonil et al. (under review)	Czech Rep.	1,370 yrs
Naka (1982)	Japan	treefall rate 0.84 tree/ha·year (overstory trees)
Falinski (1978)	Poland	2.0-4.5 tree/ha·year is uprooted
Skvorcova and Ulanova (1977)	Russia	2,000-3,000 (5,000) years
Vassenev and Targuilian (1995)	Russia	Each point of nature ecosystems has been 10-20-times uprooted during the Holocene. Rotation period is in the case of pits 500-1,000 years; 2,000-3,000 years for organo-mineral mounds and 5,000 years for organic mounds.
Karpachevskiy et al. (1980)	Russia	1,000-2,000 years

Australia (and Oceania)

Burns et al. (1984)	600-1,700 years
---------------------	-----------------

North America

- Bowers (1987)
- Bormann et al. (1995)**
- Phillips and Marion (2006)**
- Brewer and Merritt (1978)
- Schaetzl and Follmer (1995)
- Denny and Goodlett (1956)

Eurasia

- Šamonil et al. (2009)
- Šamonil et al. (under review)
- Naka (1982)
- Falinski (1978)
- Skvorcova and Ulanova (1977)
- Vassenev and Targuilian (1995)

		ALE, pravděpodobnost zmlazení stromu a nové disturbance není všude stejná !!!
	Alaska	
	Alaska	
	Arkansas	
	Michigan	3,75 yrs
		< 1,000 yrs
		300-500 yrs
	Czech Rep.	
	Czech Rep.	
	Japan	1 ha/year (overstory tree)
	Poland	2.0-4.0 yrs noted
	Russia	2,000-3,000 yrs
	Russia	Each point of natural Holocene. Rotation per for organo-mineral mounds

ALE, pravděpodobnost zmlazení stromu a nové disturbance není všude stejná !!!

Vnitřní struktura rezumu uvnitř lokality

režimu uvnitř lokality

ha·year (overstory tree)

been 10-20-times up.

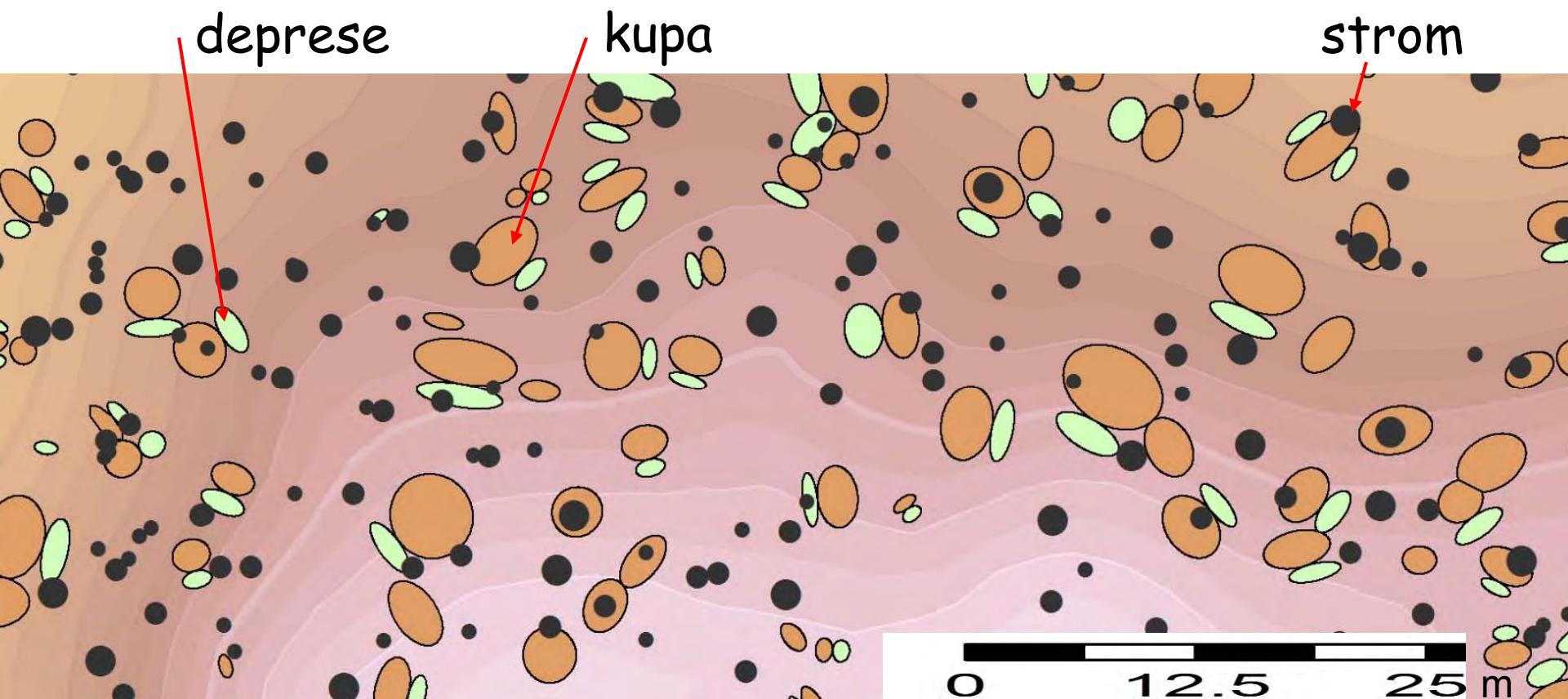
bits 500-1,000 years.

300-3,000 years

organic mounds

Vývraty působí na regeneraci stromů

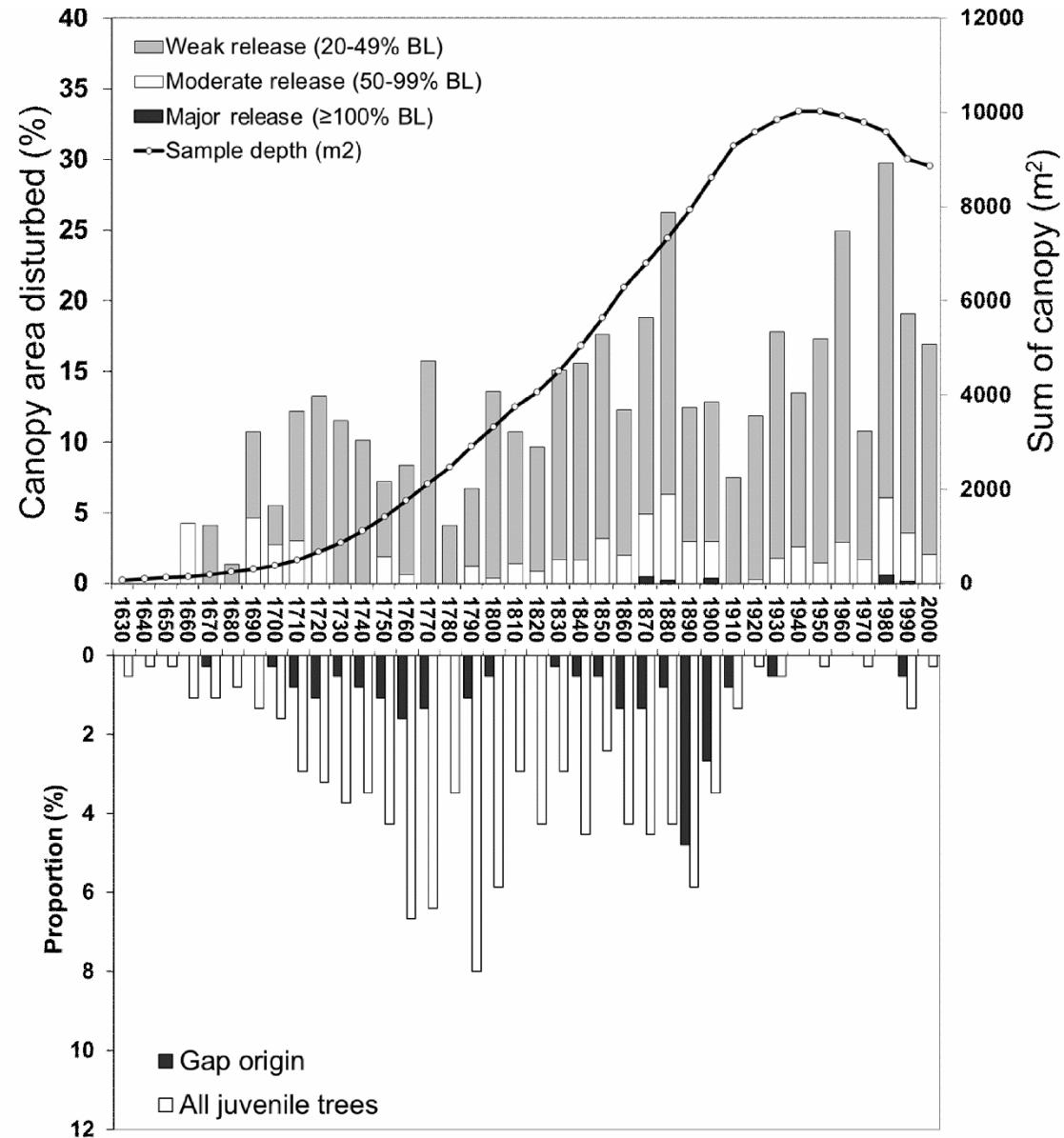
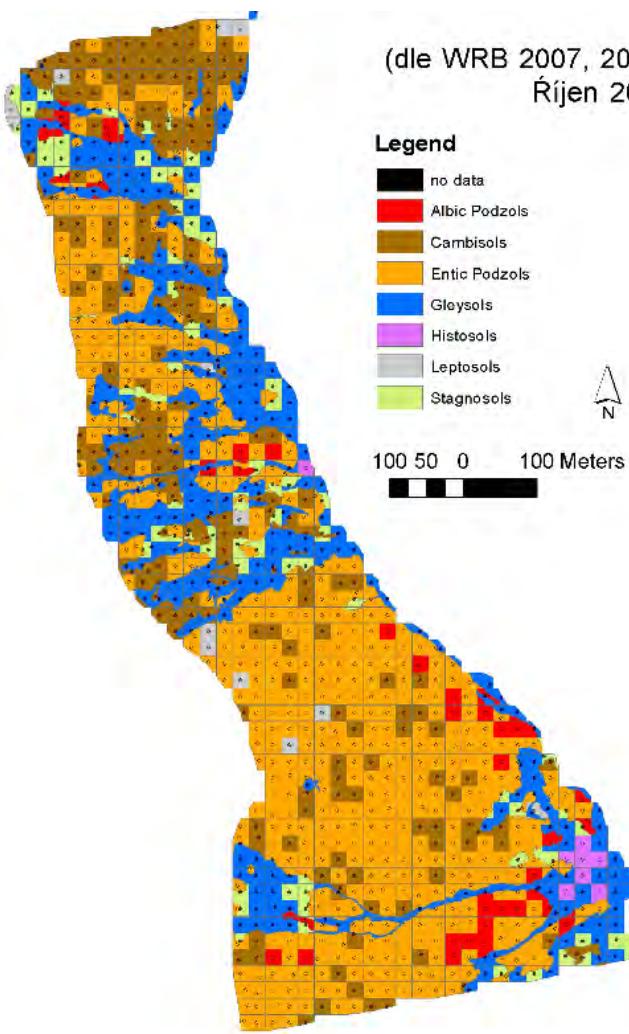
Buk X smrk

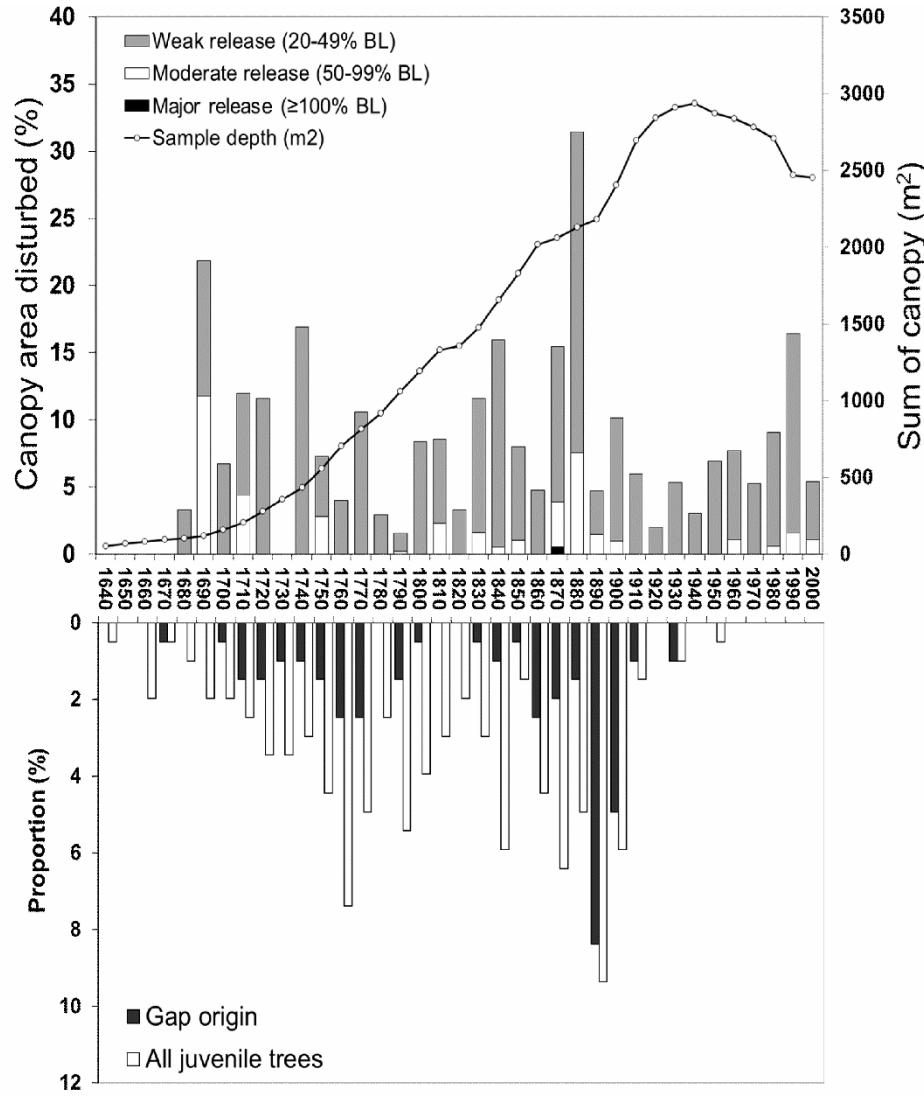
strategie

Boubínský prales

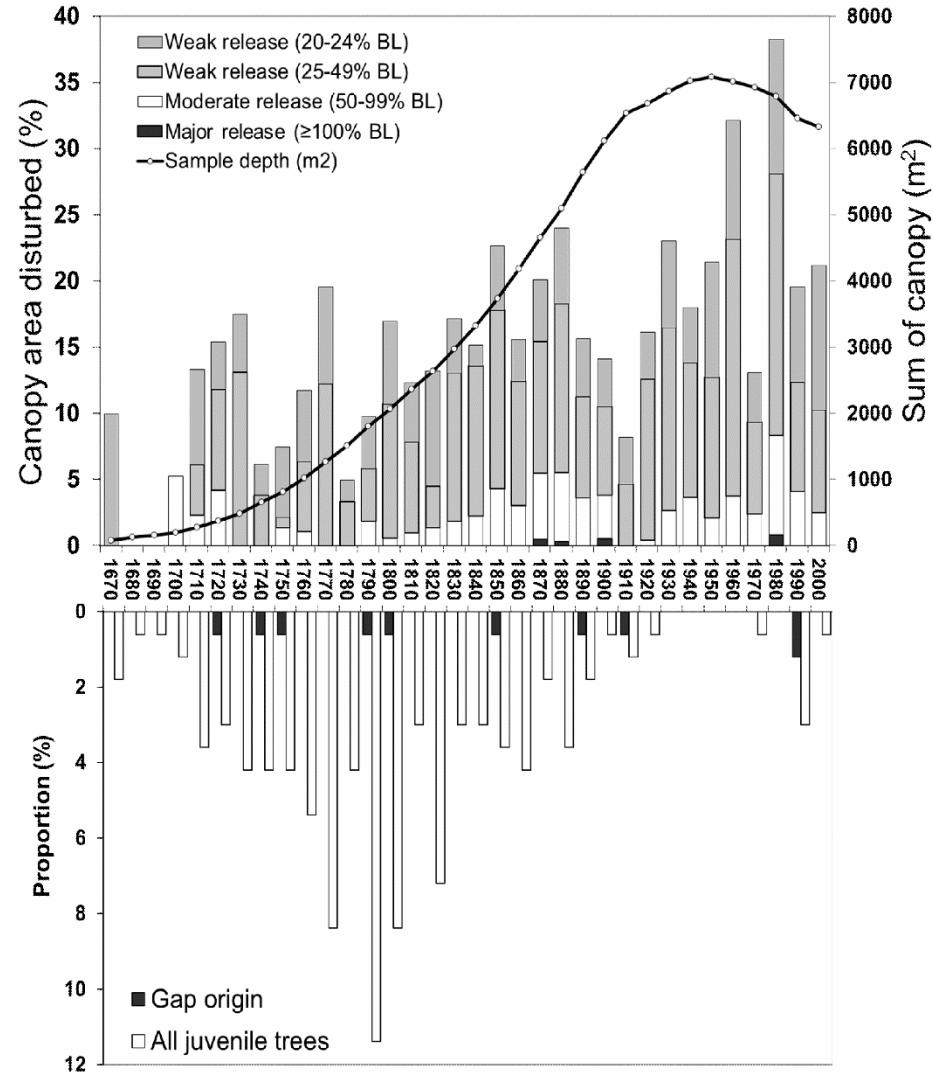
Sumární disturbanční historie

Smrk

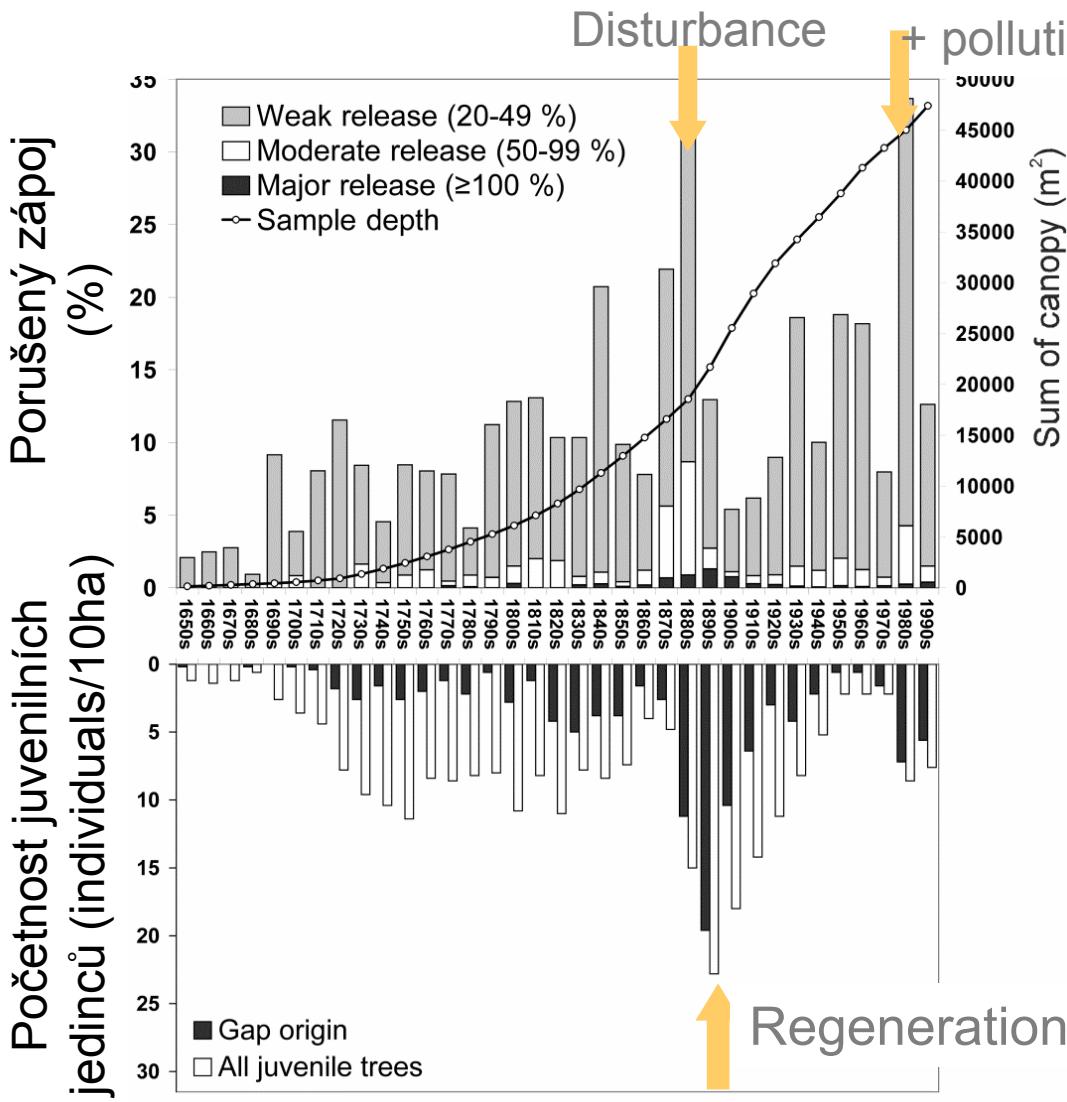

Buk

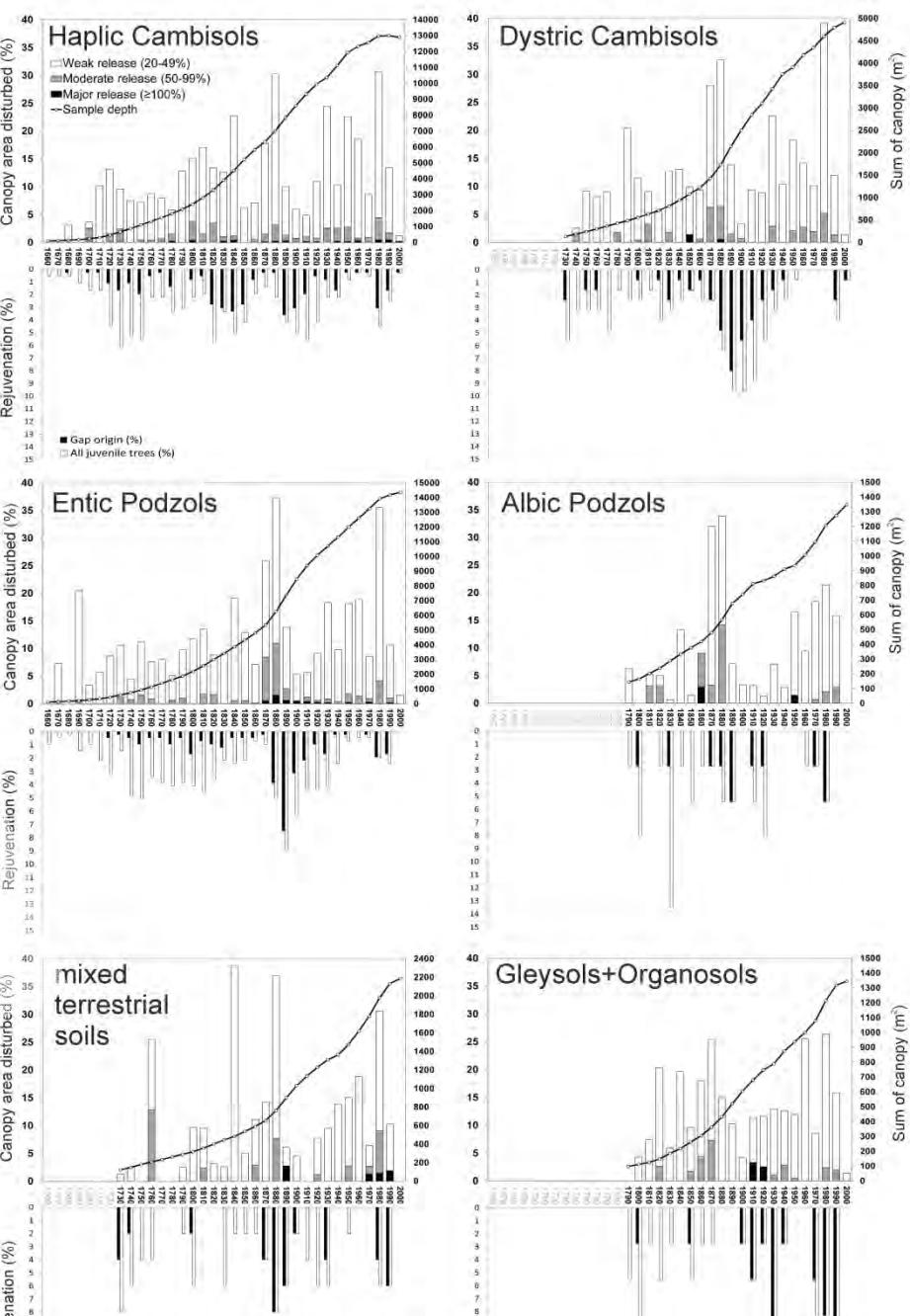

Žofínský prales

Sumární disturbanční historie

Dilčí disturbanční minulost

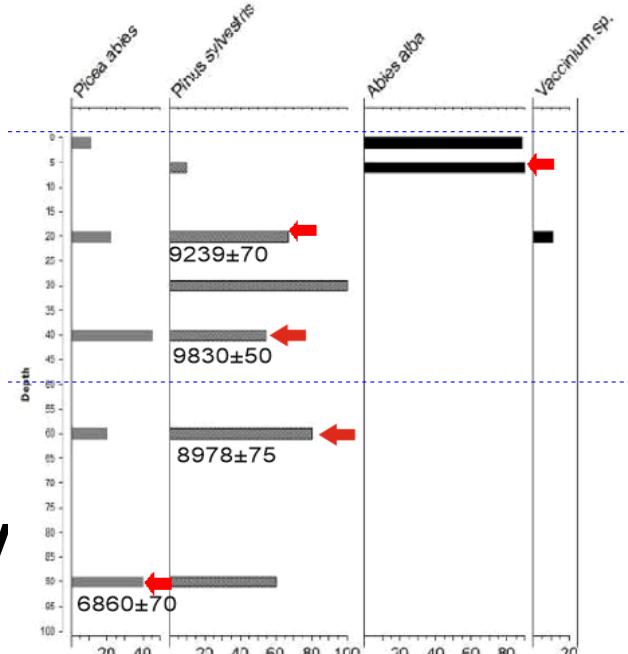
Borovice-smrk-jedle-buk

Druhové složení a stáří uhlíků

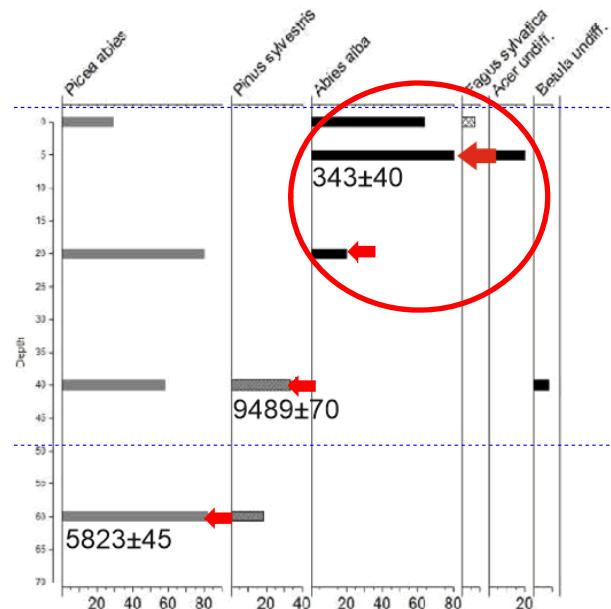
Potvrzeno prostorovou statistikou, radarem a pedoanthrakologií

- Hypotézy:
- (i) Na Žofíně existuje komplexní disturbanční režim.
 - (ii) Půdy mají vlastní specifickou disturbanční minulost

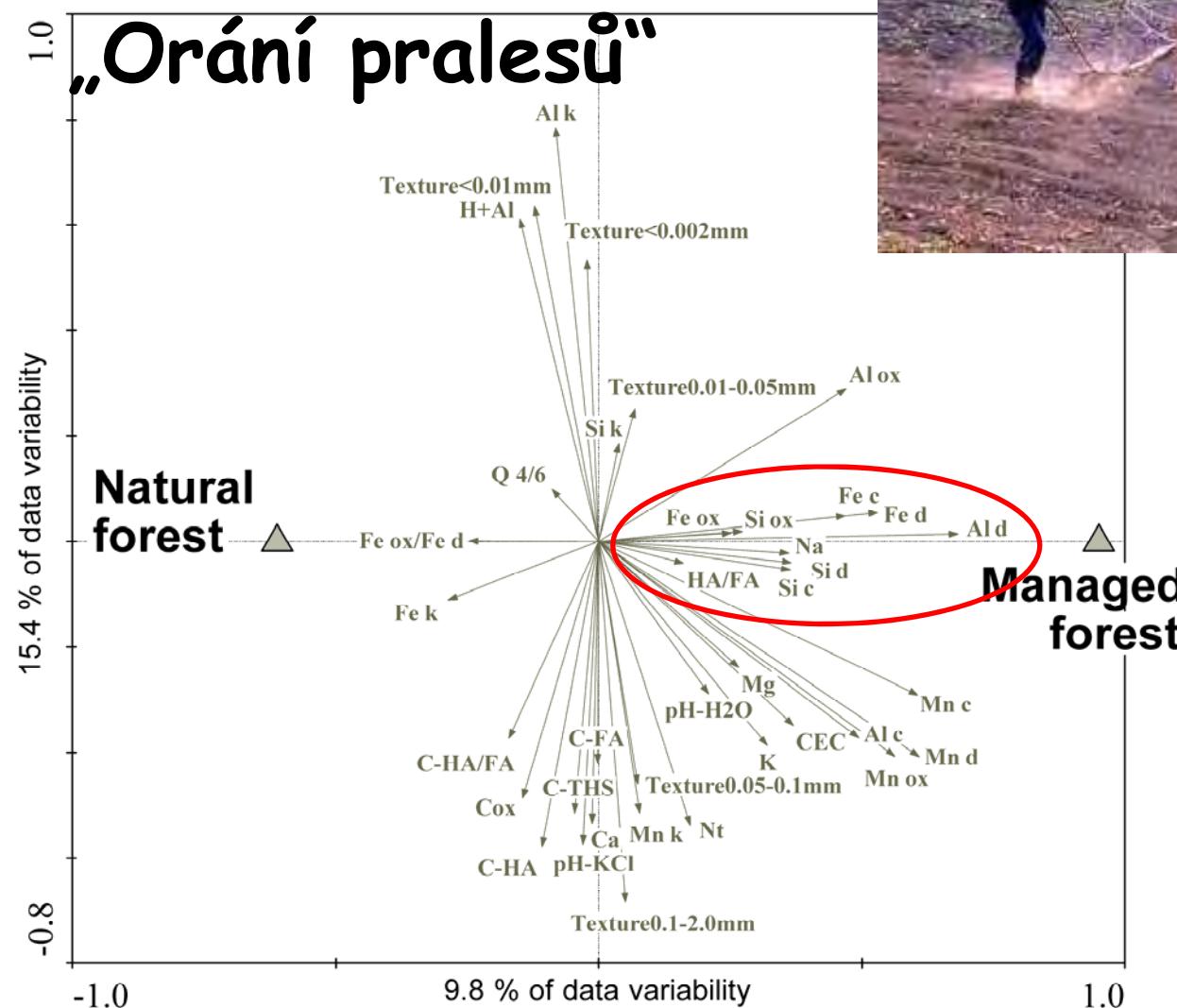
Podzoly

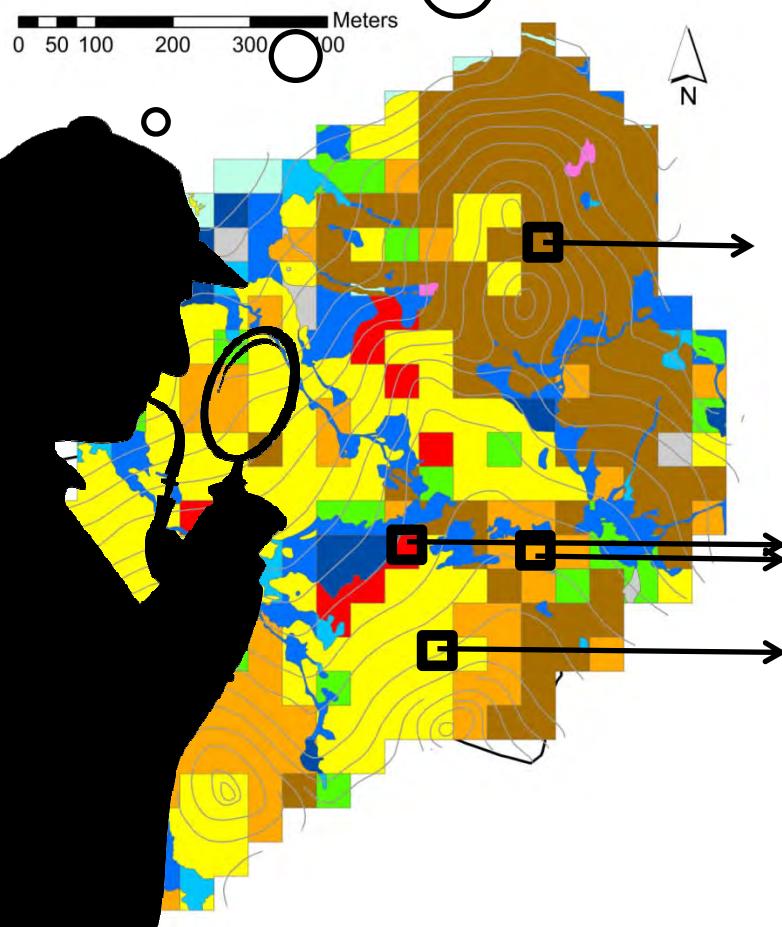
Kambizemě

Impakt člověka

Přímý důkaz o biomechanickém a biochemickém vlivu stromů dodá geofyzika a pedoantrakologie, ha, ha, ha

Kambizemě modální

Kambizemě dystrické

Gradient zvětrávání
a vyluhování
půd

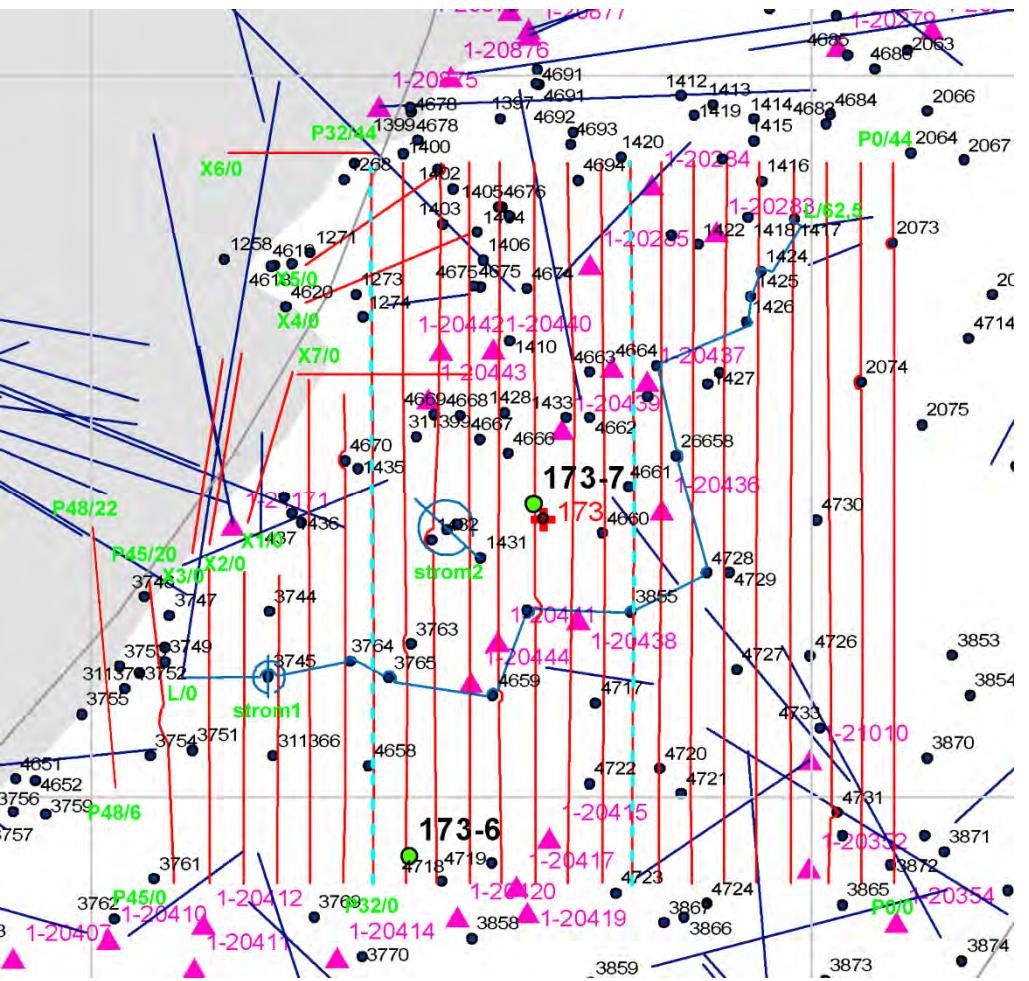
Kryptopodzoly

Podzoly

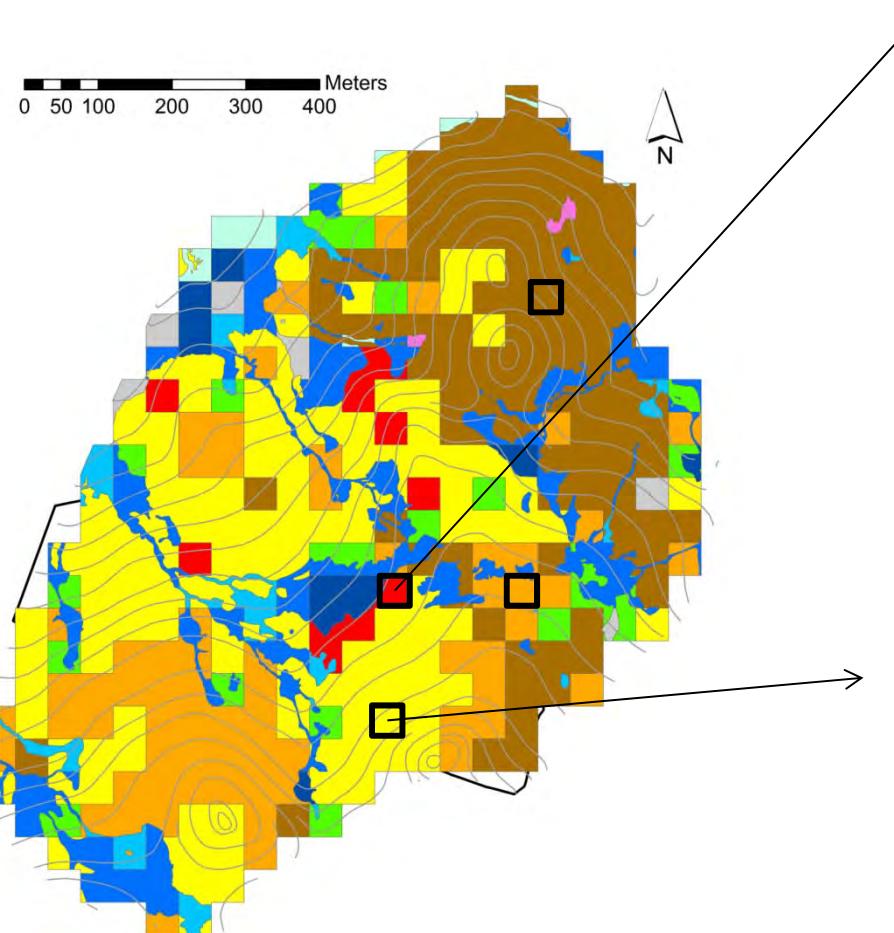

Sběra dat pomocí radaru (GPR) a seismické sondy

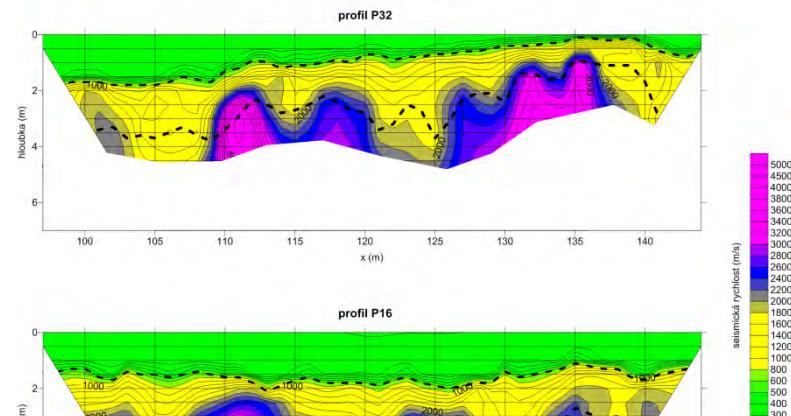

Seismická sonda

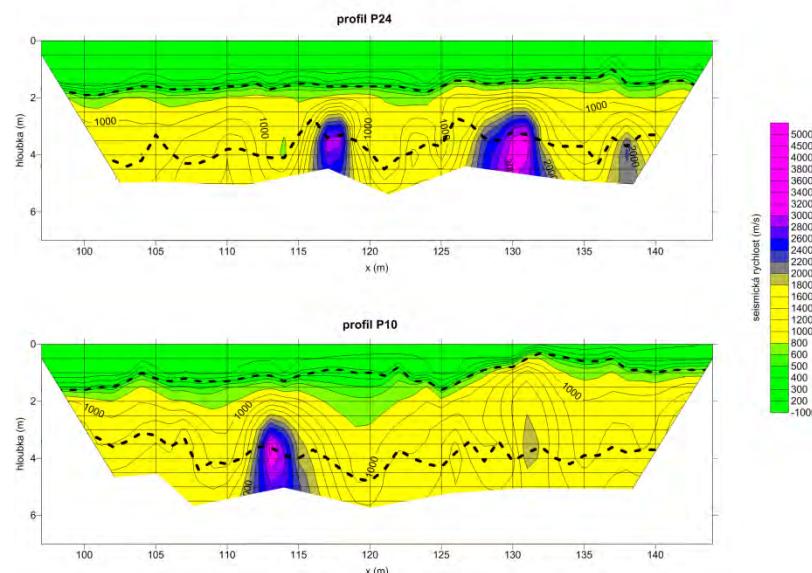
Hlubší půdy blízko vrcholu
Komplexní vývoj krajiny

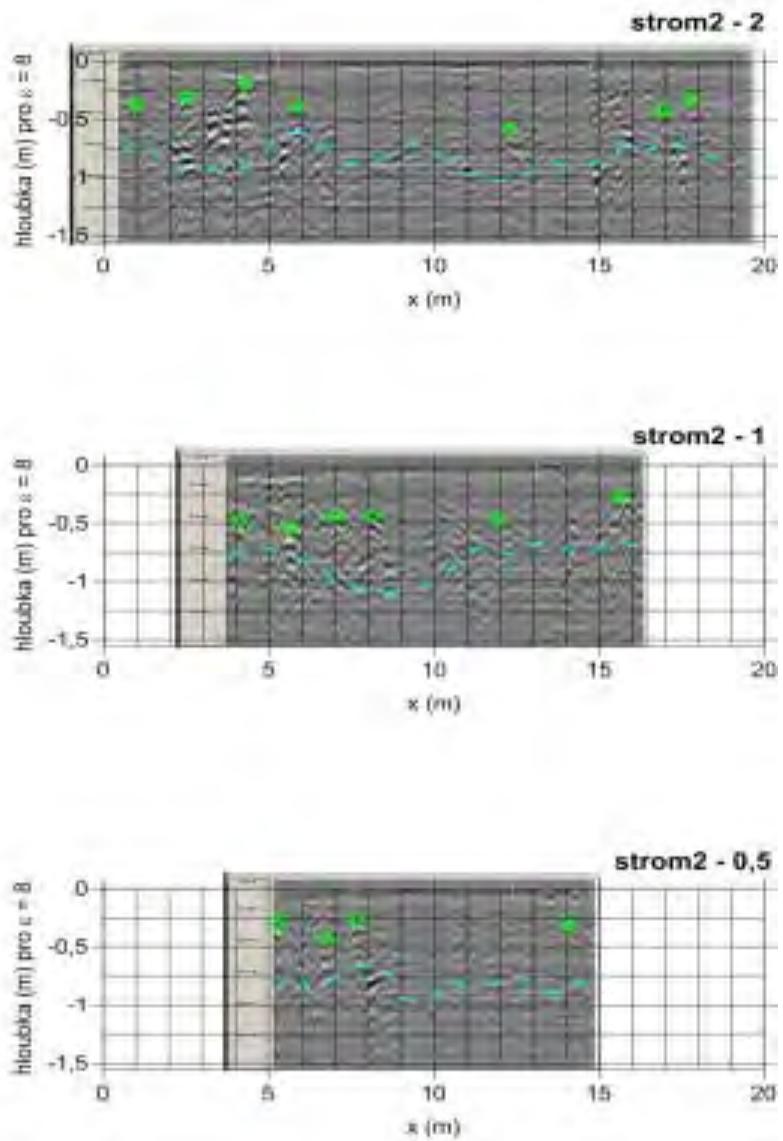
Žofinský prales - čtverec 173
Mělká refrakční seismika

Žofinský prales - čtverec 177
Mělká refrakční seismika

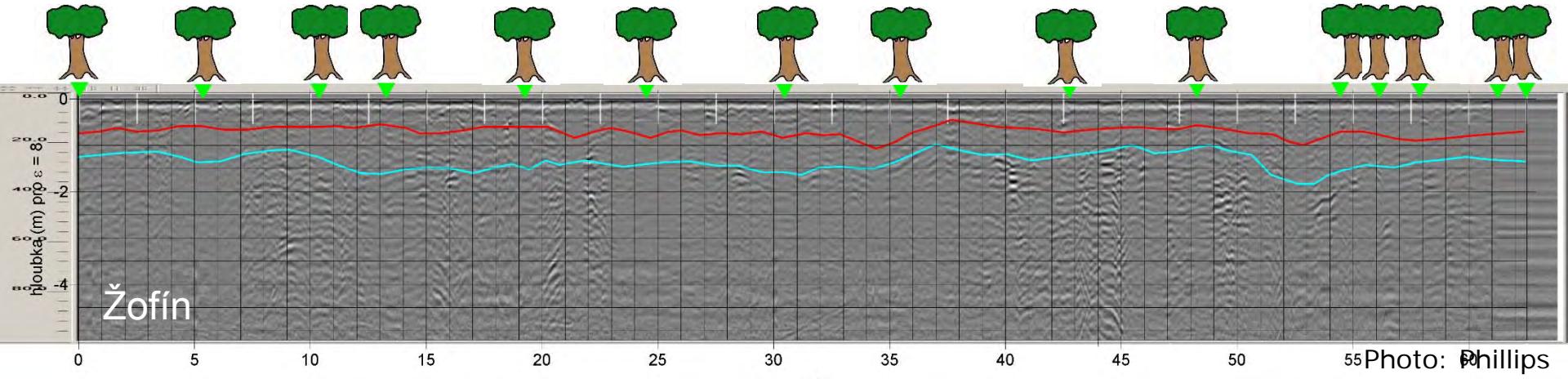
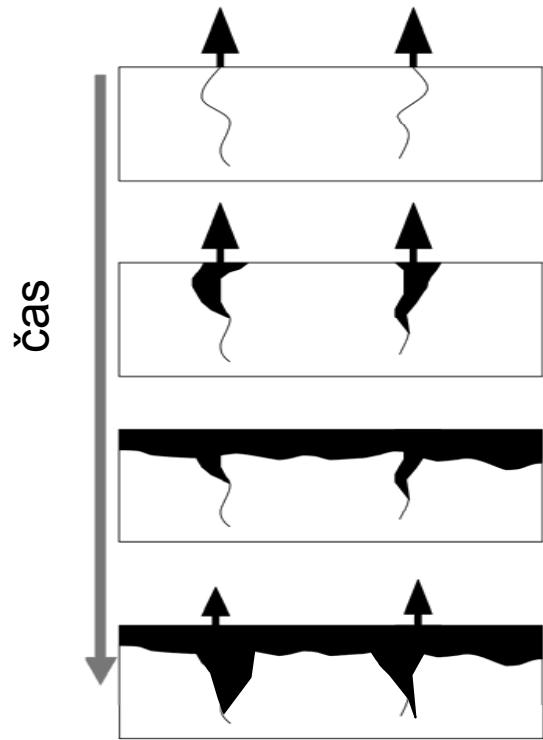

Porušení regolitu kořeny

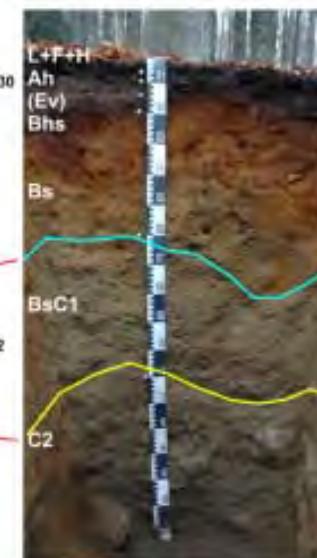
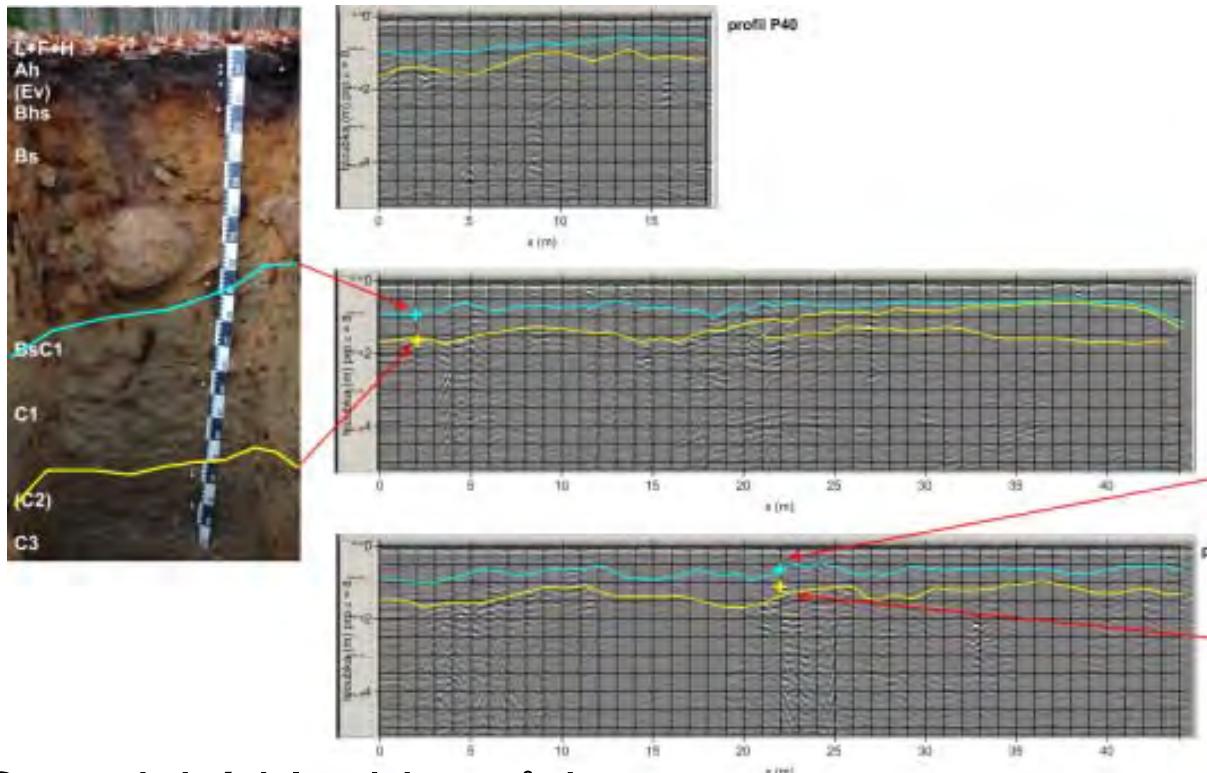

Předběžné výsledky

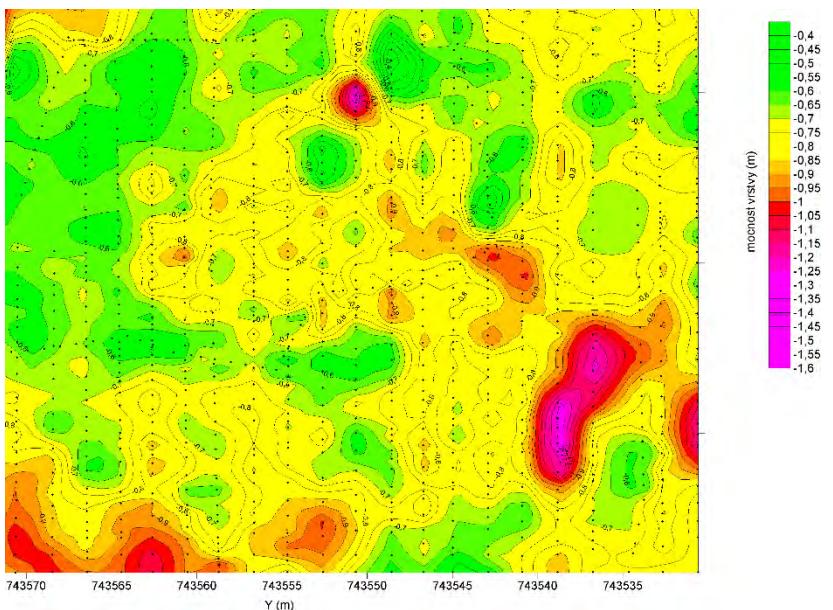
Patrně neplatná hypotéza o hlubší půdě pod stromy.
Půda je velmi hluboká -> ztrácí se vztah

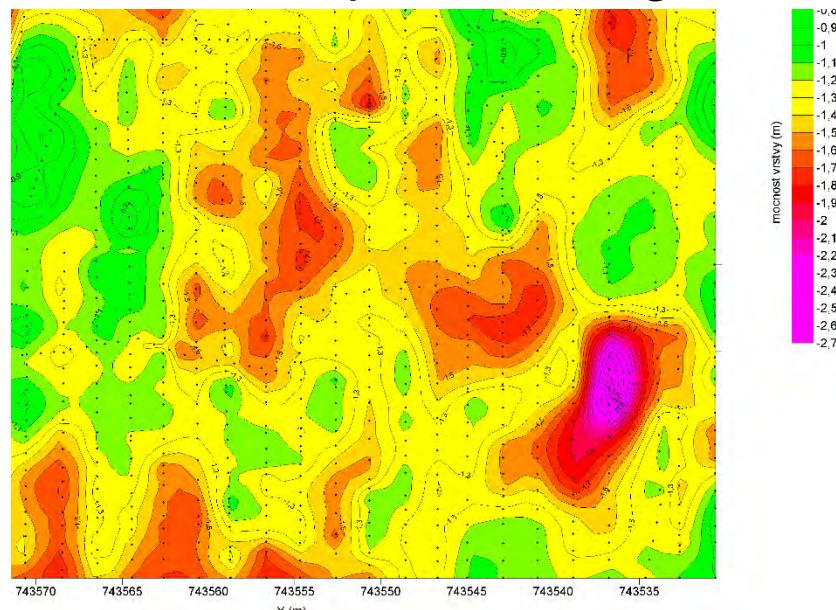
GPR záznam Albic Podzols

Genetická hloubka půdy

Hranice kompaktního regolitu

Závěry:

- Disturbance jsou přirozenou a nutnou součástí vývoje lesních půd
- Silné zpětné vazby mezi stromy a půdou
- Stromy urychlují nebo zpomalují podzolizaci
- Očekávaná ztráta komplexity půd v důsledku lesnického managementu nebo odlesnění
- Biomechanické a biochemické vlivy stromů omezují (skrze frekvenci, intenzitu a prostorovou ne-náhodnost) platnost tradičního konceptu pedogeneze
- Steady-state může být relativně vzácný
- Komplexní prostorový vztah mezi stromy a půdou
- Vliv stromů může působit na tvorbu ekologických nik

Spolupracovníci

Dušan Adam

Vojtěch Beneš

Přemysl Bobek

Pavel Daněk

Libor Hort

David Janík

Kamil Král

Pavel Unar

Ivana Vašíčková

Martin Valtera

Tomáš Vrška

www.pralesy.cz

GAČR 16-15319S

Děkuji
za p

o
z
o
r
n
o
s
t